Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 2ας Οκτωβρίου 2024*

«Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας – Περιοριστικά μέτρα λόγω ενεργειών της Ρωσίας που αποσταθεροποιούν την κατάσταση στην Ουκρανία – Απαγόρευση παροχής υπηρεσιών νομικών συμβουλών προς τη Ρωσική Κυβέρνηση και τις οντότητες που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία – Θεμελιώδης αποστολή των δικηγόρων εντός μιας δημοκρατικής κοινωνίας – Δικαίωμα των δικηγόρων να παρέχουν υπηρεσίες νομικών συμβουλών – Δικαίωμα κάθε προσώπου να συμβουλεύεται δικηγόρο – Άρθρα 7, 47 και άρθρο 52, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων – Ανεξαρτησία του δικηγόρου – Κράτος δικαίου – Αναλογικότητα – Ασφάλεια δικαίου»

Στην υπόθεση T-797/22,

Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles, με έδρα τις Βρυξέλλες (Βέλγιο), και οι λοιποί προσφεύγοντες των οποίων τα ονόματα παρατίθενται στο παράρτημα [1], εκπροσωπούμενοι από τον P. de Bandt, την T. Ghysels, τον T. Bontinck και την A. Guillerme, δικηγόρους,

προσφεύγοντες,

υποστηριζόμενος από τον

Bundesrechtsanwaltskammer, με έδρα το Βερολίνο (Γερμανία), εκπροσωπούμενο από τους J.-P. Buyle, D. Van Gerven και N. Azizollahoff, δικηγόρους,

και από τον

Ordre des avocats de Genève, με έδρα τη Γενεύη (Ελβετία), εκπροσωπούμενο από τον F. Zimeray, δικηγόρο,

παρεμβαίνοντες,

κατά

Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπροσωπούμενου από τον V. Piessevaux και την S. Lejeune,

καθού,

υποστηριζομένου από τη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

[1] Ο κατάλογος των λοιπών προσφευγόντων παρατίθεται ως παράρτημα μόνο στο κείμενο που κοινοποιείται στους διαδίκους.

Δημοκρατία της Εσθονίας, εκπροσωπούμενη από τη M. Kriisa,

από την

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον J.-F. Brakeland, τον C. Giolito, την M. Carpus Carcea και την C. Georgieva,

και από τον

Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, εκπροσωπούμενο από τον F. Hoffmeister, τον L. Havas και τη M. Almeida Veiga,

παρεμβαίνοντες,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους M. van der Woude, Πρόεδρο, Σ. Παπασάββα, R. da Silva Passos, A. Kornezov, L. Truchot, S. Gervasoni (εισηγητή), N. Półtorak, P. Nihoul, U. Öberg, C. Mac Eochaidh, T. Pynnä, J. Martín y Pérez de Nanclares, M. Brkan, P. Zilgalvis και I. Gâlea, δικαστές,

γραμματέας: V. Di Bucci

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία, και ιδίως:

– το δικόγραφο της προσφυγής που κατατέθηκε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 26 Δεκεμβρίου 2022,

– τα υπομνήματα παρεμβάσεως που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου η Επιτροπή, ο Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, η Δημοκρατία της Εσθονίας, ο Bundesrechtsanwaltskammer (Ομοσπονδιακός Δικηγορικός Σύλλογος) και ο Ordre des avocats de Genève (Δικηγορικός Σύλλογος της Γενεύης), αντιστοίχως, στις 4 Μαΐου, στις 12 Μαΐου, στις 22 Ιουνίου, στις 25 Ιουλίου και στις 21 Αυγούστου 2023,

– το υπόμνημα προσαρμογής της προσφυγής που κατατέθηκε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 5 Μαΐου 2023,

– τη γραπτή ερώτηση του Γενικού Δικαστηρίου προς τους προσφεύγοντες και την απάντησή τους στην ερώτηση αυτή, η οποία κατατέθηκε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 27 Φεβρουαρίου 2024,

κατόπιν της κοινής επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Μαρτίου 2024,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με την προσφυγή που άσκησαν βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, οι προσφεύγοντες, ήτοι ο Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles (Ολλανδόφωνος Δικηγορικός Σύλλογος Βρυξελλών) και τα λοιπά φυσικά και νομικά πρόσωπα των οποίων τα ονόματα και οι επωνυμίες

περιλαμβάνονται στο παράρτημα, ζητούν την ακύρωση, πρώτον, του άρθρου 1, σημείο 12, του κανονισμού (ΕΕ) 2022/1904 του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 2022, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 833/2014 σχετικά με περιοριστικά μέτρα λόγω ενεργειών της Ρωσίας που αποσταθεροποιούν την κατάσταση στην Ουκρανία (ΕΕ 2022, L 259 I, σ. 3), κατά το μέρος που αντικαθιστά και τροποποιεί το άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 2 και 4 έως 12, του κανονισμού (ΕΕ) 833/2014, της 31ης Ιουλίου 2014, σχετικά με περιοριστικά μέτρα λόγω ενεργειών της Ρωσίας που αποσταθεροποιούν την κατάσταση στην Ουκρανία (ΕΕ 2014, L 229, σ. 1), όσον αφορά τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών, δεύτερον, του άρθρου 1, σημείο 13, του κανονισμού (ΕΕ) 2022/2474 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2022, για την τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 833/2014 (ΕΕ 2022, L 322 I, σ. 1), κατά το μέρος που αντικαθιστά και τροποποιεί το άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 2 και 4 έως 11, του κανονισμού 833/2014 όσον αφορά τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών, και, τρίτον, του άρθρου 1, σημείο 13, του κανονισμού (ΕΕ) 2023/427 του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 2023, για την τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 833/2014 (ΕΕ 2023, L 59 I, σ. 6), κατά το μέρος που εισάγει το άρθρο 12β, παράγραφος 2α, στον κανονισμό 833/2014 όσον αφορά τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών.

I. Ιστορικό της διαφοράς

2 Οι προσφεύγοντες είναι βελγικοί δικηγορικοί σύλλογοι και Βέλγοι δικηγόροι.

3 Τον Μάρτιο του 2014 η Ρωσική Ομοσπονδία προσάρτησε παρανόμως την Αυτόνομη Δημοκρατία της Κριμαίας, καθώς και τη Σεβαστούπολη (Ουκρανία), προβαίνει δε έκτοτε σε συνεχείς ενέργειες αποσταθεροποίησης στην ανατολική Ουκρανία. Απαντώντας σε αυτές τις ενέργειες, η Ευρωπαϊκή Ένωση έλαβε περιοριστικά μέτρα λόγω των ενεργειών της Ρωσικής Ομοσπονδίας που υπονομεύουν ή απειλούν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας, καθώς και περιοριστικά μέτρα ως απάντηση στην παράνομη προσάρτηση της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας και της Σεβαστούπολης από τη Ρωσική Ομοσπονδία.

4 Ως εκ τούτου, στις 17 Μαρτίου 2014 εκδόθηκαν η απόφαση 2014/145/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου σχετικά με περιοριστικά μέτρα όσον αφορά δράσεις που υπονομεύουν ή απειλούν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας (ΕΕ 2014, L 78, σ. 16) και ο κανονισμός (ΕΕ) 269/2014 του Συμβουλίου σχετικά με περιοριστικά μέτρα για ενέργειες που υπονομεύουν ή απειλούν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας (ΕΕ 2014, L 78, σ. 6).

5 Εν συνεχεία, εκδόθηκε η απόφαση 2014/512/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 31ης Ιουλίου 2014, σχετικά με περιοριστικά μέτρα λόγω ενεργειών της Ρωσίας που αποσταθεροποιούν την κατάσταση στην Ουκρανία (ΕΕ 2014, L 229, σ. 13), για τη θέσπιση στοχευμένων περιοριστικών μέτρων στους τομείς της πρόσβασης στις κεφαλαιακές αγορές, της άμυνας, των αγαθών διπλής χρήσης και των ευαίσθητων τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένου του ενεργειακού τομέα. Εκτιμώντας ότι τα τελευταία αυτά μέτρα ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης ΛΕΕ και ότι για την εφαρμογή τους ήταν αναγκαία κανονιστική πράξη στο επίπεδο της Ένωσης, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε τον κανονισμό 833/2014, ο οποίος περιέχει λεπτομερέστερες διατάξεις για τη θέση σε εφαρμογή, τόσο στο επίπεδο της Ένωσης όσο και στο επίπεδο των κρατών μελών, των οριζομένων στην απόφαση 2014/512.

6 Στις 15 Φεβρουαρίου 2022 η Gosudarstvennaya Duma Federal'nogo Sobrania Rossiskoï Federatsii (Κρατική Δούμα της Ομοσπονδιακής Συνέλευσης της Ρωσικής Ομοσπονδίας) ενέκρινε την αποστολή ψηφίσματος με το οποίο ζήτησε από τη Ρωσική Ομοσπονδία να αναγνωρίσει ως

ανεξάρτητα κράτη τα τμήματα της ανατολικής Ουκρανίας που διεκδικούν οι αυτονομιστές. Στις 21 Φεβρουαρίου 2022 ο Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας υπέγραψε διάταγμα με το οποίο αναγνώρισε την ανεξαρτησία και κυριαρχία της αυτοανακηρυχθείσας «Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ» και της αυτοανακηρυχθείσας «Λαϊκής Δημοκρατίας του Λουγκάνσκ» και έδωσε διαταγή να αναπτυχθούν στις εν λόγω περιοχές οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις. Στις 24 Φεβρουαρίου 2022 ο Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας εξήγγειλε τη διεξαγωγή στρατιωτικής επιχείρησης στην Ουκρανία, αυθημερόν δε οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις εξαπέλυσαν επίθεση κατά της Ουκρανίας σε πλείονες περιοχές της.

7 Την ίδια ημέρα, ο Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας εξέδωσε δήλωση εξ ονόματος της Ένωσης με την οποία καταδίκασε την «απρόκλητη εισβολή» στην Ουκρανία από τις ένοπλες δυνάμεις της Ρωσικής Ομοσπονδίας και επισήμανε ότι η αντίδραση της Ένωσης θα περιλαμβάνει τόσο τομεακά όσο και ατομικά περιοριστικά μέτρα. Με τα συμπεράσματα που εξέδωσε κατά την έκτακτη σύνοδό του που διεξήχθη επίσης την ίδια ημέρα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καταδίκασε με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο την εν λόγω «απρόκλητη και αδικαιολόγητη επίθεση», εκτιμώντας ότι, με τις παράνομες στρατιωτικές ενέργειές της, για τις οποίες θα πρέπει να λογοδοτήσει, η Ρωσική Ομοσπονδία παραβίαζε κατάφωρα το διεθνές δίκαιο και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και υπονόμευε την ευρωπαϊκή και παγκόσμια ασφάλεια και σταθερότητα.

8 Στα συμπεράσματά του της 23ης και 24ης Ιουνίου 2022, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δήλωσε ότι θα συνεχιστούν οι εργασίες σχετικά με τις «κυρώσεις», μεταξύ άλλων για να ενισχυθεί η εφαρμογή και να αποτραπεί η καταστρατήγησή τους.

9 Στις 21 Σεπτεμβρίου 2022 η Ρωσική Ομοσπονδία αποφάσισε να κλιμακώσει περαιτέρω την επίθεσή της κατά της Ουκρανίας υποστηρίζοντας τη διοργάνωση παράνομων «δημοψηφισμάτων» στα τμήματα των περιοχών Ντονέτσκ, Χερσώνας, Λουχάνσκ και Ζαπορίζια που βρίσκονται υπό την κατοχή της Ρωσίας, ανακοινώνοντας επιστράτευση στη Ρωσία και εξαπολύοντας νέες απειλές χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής. Μετά τα «δημοψηφίσματα» αυτά, ο Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας επισημοποίησε την προσάρτηση από τη Ρωσία των περιφερειών Ντονέτσκ, Λουχάνσκ, Ζαπορίζια και Χερσώνας της Ουκρανίας.

10 Στις 30 Σεπτεμβρίου 2022 τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου εξέδωσαν δήλωση με την οποία καταδίκασαν την παράνομη προσάρτηση από τη Ρωσία των περιφερειών Ντονέτσκ, Λουχάνσκ, Ζαπορίζια και Χερσώνας της Ουκρανίας, υποστηρίζοντας ότι η Ρωσία έθετε σε κίνδυνο την παγκόσμια ασφάλεια. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου δήλωσαν ότι θα εντείνουν τα περιοριστικά μέτρα της Ένωσης για την αντιμετώπιση των παράνομων ενεργειών της Ρωσίας και θα αυξήσουν περαιτέρω την πίεση στη Ρωσία ώστε να τερματίσει τον επιθετικό της πόλεμο.

11 Στις 6 Οκτωβρίου 2022 το Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2022/1909 για την τροποποίηση της απόφασης 2014/512 (ΕΕ 2022, L 259 I, σ. 122). Την ίδια ημέρα το Συμβούλιο εξέδωσε, βάσει του άρθρου 215 ΣΛΕΕ, τον κανονισμό 2022/1904.

12 Η αιτιολογική σκέψη 19 του κανονισμού 2022/1904 προσδιορίζει τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών που απαγορεύονται από τον εν λόγω κανονισμό ως εξής:

«[Η] απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2022/1909 επεκτείνει την ισχύουσα απαγόρευση παροχής ορισμένων υπηρεσιών στη Ρωσική Ομοσπονδία, απαγορεύοντας την παροχή αρχιτεκτονικών υπηρεσιών και υπηρεσιών μηχανικού, καθώς και συμβουλευτικών υπηρεσιών ΤΠ και υπηρεσιών νομικών συμβουλών […]. Οι “υπηρεσίες νομικών συμβουλών” καλύπτουν την παροχή νομικών συμβουλών

σε πελάτες σε εξωδικαστικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων των εμπορικών συναλλαγών, που αφορούν την εφαρμογή ή την ερμηνεία του δικαίου· συμμετοχή από κοινού με πελάτες ή εξ ονόματος πελατών σε εμπορικές συναλλαγές, διαπραγματεύσεις και άλλες συναλλαγές με τρίτους· και σύνταξη, επικύρωση και επαλήθευση νομικών εγγράφων. Στις "υπηρεσίες νομικών συμβουλών" δεν περιλαμβάνονται η εκπροσώπηση, η παροχή συμβουλών, η σύνταξη εγγράφων και η επαλήθευση εγγράφων στο πλαίσιο υπηρεσιών νομικής εκπροσώπησης, ιδίως σε υποθέσεις ή διαδικασίες ενώπιον διοικητικών υπηρεσιών, δικαστηρίων, άλλων δεόντως συσταθέντων επίσημων δικαιοδοτικών οργάνων, ή σε διαδικασίες διαιτησίας ή διαμεσολάβησης.»

13 Με το άρθρο 1, σημείο 12, του κανονισμού 2022/1904 προστέθηκε στον κανονισμό 833/2014 ένα νέο άρθρο 5ιδ, το οποίο αντικατέστησε το παλαιό και το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, την απαγόρευση παροχής νομικών συμβουλών (στο εξής: επίδικη απαγόρευση) ως εξής:

«2. Απαγορεύεται η άμεση ή έμμεση παροχή αρχιτεκτονικών υπηρεσιών και υπηρεσιών μηχανικού, υπηρεσιών νομικών συμβουλών και συμβουλευτικών υπηρεσιών ΤΠ:

α) στην κυβέρνηση της Ρωσίας· ή

β) σε νομικά πρόσωπα, οντότητες ή φορείς που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία.

[…]

4. Η παράγραφος 2 δεν ισχύει για την παροχή υπηρεσιών που είναι απολύτως αναγκαίες για την καταγγελία έως τις 8 Ιανουαρίου 2023 συμβάσεων που δεν συμμορφώνονται με το παρόν άρθρο και συνήφθησαν πριν από τις 7 Οκτωβρίου 2022 ή συμπληρωματικών συμβάσεων αναγκαίων για την εκτέλεση των εν λόγω συμβάσεων.

5. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν ισχύουν για την παροχή υπηρεσιών που είναι απολύτως αναγκαίες για την άσκηση του δικαιώματος υπεράσπισης σε δικαστικές διαδικασίες και του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής.

6. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν ισχύουν για την παροχή υπηρεσιών που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διασφάλιση της πρόσβασης σε δικαστικές, διοικητικές ή διαιτητικές διαδικασίες σε ένα κράτος μέλος, ή για την αναγνώριση ή την εκτέλεση δικαστικής ή διαιτητικής απόφασης που εκδίδεται σε κράτος μέλος και υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω παροχή υπηρεσιών συνάδει προς τους στόχους του παρόντος κανονισμού και του κανονισμού […] 269/2014 του Συμβουλίου.

7. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν ισχύουν για την παροχή υπηρεσιών που προορίζονται για την αποκλειστική χρήση νομικών προσώπων, οντοτήτων ή φορέων με έδρα στη Ρωσία που ανήκουν ή ελέγχονται αποκλειστικά ή από κοινού από νομικό πρόσωπο, οντότητα ή φορέα που έχει ιδρυθεί ή συσταθεί σύμφωνα με το δίκαιο κράτους μέλους, χώρας μέλους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, της Ελβετίας ή χώρας εταίρου όπως απαριθμούνται στο παράρτημα VIII.

8. Η παράγραφος 2 δεν ισχύει για την παροχή υπηρεσιών απαραίτητων για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης στον τομέα της δημόσιας υγείας, την επείγουσα πρόληψη ή μετριασμό συμβάντος που είναι πιθανό να έχει σοβαρό και σημαντικό αντίκτυπο στην ανθρώπινη υγεία και ασφάλεια ή στο περιβάλλον ή ως αντίδραση σε φυσικές καταστροφές.

9. Η παράγραφος 2 δεν ισχύει για την παροχή υπηρεσιών αναγκαίων για τις ενημερώσεις λογισμικού για μη στρατιωτική χρήση και για μη στρατιωτικό τελικό χρήστη, που επιτρέπεται

από τα άρθρα 2 παράγραφος 3 στοιχειό δ) και 2α παράγραφος 3 στοιχείο δ) σε σχέση με αγαθά που απαριθμούνται στο παράρτημα VII.

10. Κατά παρέκκλιση από τις παραγράφους 1 και 2, οι αρμόδιες αρχές μπορούν να επιτρέπουν την παροχή των υπηρεσιών που αναφέρονται στις εν λόγω παραγράφους, υπό τους όρους που κρίνουν κατάλληλους, αφού διαπιστώσουν ότι τούτο είναι αναγκαίο για:

α) ανθρωπιστικούς σκοπούς, όπως η παροχή ή η διευκόλυνση της παροχής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένων του ιατροφαρμακευτικού υλικού, των τροφίμων ή της μεταφοράς εργαζομένων στον ανθρωπιστικό τομέα και σχετικής βοήθειας, ή για απομακρύνσεις πληθυσμών· ή

β) δραστηριότητες της κοινωνίας των πολιτών οι οποίες προωθούν άμεσα τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου στη Ρωσία[·]

γ) τη λειτουργία των διπλωματικών και προξενικών αντιπροσωπιών της Ένωσης και των κρατών μελών ή των χωρών εταίρων στη Ρωσία, συμπεριλαμβανομένων αντιπροσωπιών, πρεσβειών και αποστολών, ή διεθνών οργανισμών στη Ρωσία που χαίρουν ασυλίας σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

11. Κατά παρέκκλιση από τις παραγράφους 1 και 2, οι αρμόδιες αρχές μπορούν να επιτρέπουν την παροχή των υπηρεσιών που αναφέρονται στις εν λόγω παραγράφους, υπό τους όρους που κρίνουν κατάλληλους, αφού διαπιστώσουν ότι τούτο είναι αναγκαίο για:

α) τη διασφάλιση κρίσιμου ενεργειακού εφοδιασμού εντός της Ένωσης και την αγορά, εισαγωγή ή μεταφορά στην Ένωση τιτανίου, αλουμινίου, χαλκού, νικελίου, παλλαδίου και σιδηρομεταλλεύματος·

β) τη διασφάλιση της συνεχούς λειτουργίας των υποδομών, του υλισμικού και του λογισμικού που είναι ζωτικής σημασίας για την ανθρώπινη υγεία και ασφάλεια ή για την ασφάλεια του περιβάλλοντος·

γ) την εγκατάσταση, τη λειτουργία, τη συντήρηση, την προμήθεια και επανεπεξεργασία καυσίμων και την ασφάλεια των μη στρατιωτικών πυρηνικών ικανοτήτων, και τη συνέχιση του σχεδιασμού, της κατασκευής και της θέσης σε λειτουργία που απαιτείται για την ολοκλήρωση μη στρατιωτικών πυρηνικών εγκαταστάσεων, την προμήθεια πρόδρομων υλικών για την παραγωγή ιατρικών ραδιοϊσοτόπων και παρόμοιων ιατρικών εφαρμογών, ή κρίσιμων τεχνολογιών για την παρακολούθηση της περιβαλλοντικής ακτινοβολίας, καθώς και για τη συνεργασία στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας για μη στρατιωτικούς σκοπούς, ιδίως στον κλάδο της έρευνας και ανάπτυξης· ή

δ) την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών από φορείς εκμετάλλευσης τηλεπικοινωνιών της Ένωσης που είναι αναγκαίες για τη λειτουργία, τη συντήρηση και την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της κυβερνοασφάλειας, των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, στη Ρωσία, στην Ουκρανία, στην Ένωση, μεταξύ της Ρωσίας και της Ένωσης, και μεταξύ της Ουκρανίας και της Ένωσης, και για υπηρεσίες κέντρων δεδομένων στην Ένωση.

12. Το οικείο κράτος μέλος ενημερώνει τα άλλα κράτη μέλη και την Επιτροπή για κάθε άδεια την οποία χορηγεί βάσει των παραγράφων 10 και 11, εντός δύο εβδομάδων από τη χορήγηση της άδειας.»

14 Στις 16 Δεκεμβρίου 2022 το Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2022/2478 για την τροποποίηση της απόφασης 2014/512 (ΕΕ 2022, L 322 I, σ. 614), και, βάσει του άρθρου 215 ΣΛΕΕ, τον κανονισμό 2022/2474.

15 Το άρθρο 1, σημείο 13, του κανονισμού 2022/2474 τροποποίησε, όσον αφορά την απαγόρευση παροχής υπηρεσιών νομικών συμβουλών, το άρθρο 5ιδ του κανονισμού 833/2014 μόνον από τυπικής απόψεως. Συγκεκριμένα, με το άρθρο 5ιδ, παράγραφος 10, του κανονισμού 833/2014 συγχωνεύθηκαν οι πρώην παράγραφοι 10 και 11 του ίδιου κανονισμού, χωρίς να τροποποιηθεί το κανονιστικό περιεχόμενο των παραγράφων αυτών.

16 Στις 25 Φεβρουαρίου 2023 το Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση (ΚΕΠΠΑ) 2023/434 για την τροποποίηση της απόφασης 2014/512 (ΕΕ 2023, L 59 I, σ. 593), και, βάσει του άρθρου 215 ΣΛΕΕ, τον κανονισμό 2023/427.

17 Ο κανονισμός 2023/427 δεν τροποποίησε το γράμμα του άρθρου 5ιδ του κανονισμού 833/2014. Εντούτοις, το άρθρο 1, σημείο 13, του κανονισμού 2023/427 εισήγαγε μία νέα παρέκκλιση από την επίδικη απαγόρευση, μέσω της νέας παραγράφου 2α, η οποία προστέθηκε στο άρθρο 12β του κανονισμού 833/2014 και η οποία έχει ως εξής:

«2α. Κατά παρέκκλιση από το άρθρο 5ιδ [του κανονισμού 833/2014], οι αρμόδιες αρχές μπορούν να επιτρέπουν τη συνέχιση της παροχής των υπηρεσιών που απαριθμούνται σε αυτό έως τις 31 Δεκεμβρίου 2023, όταν η εν λόγω παροχή υπηρεσιών είναι απολύτως αναγκαία για την αποεπένδυση από τη Ρωσία ή για την αποχώρηση από επιχειρηματικές δραστηριότητες στη Ρωσία, εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται αποκλειστικά στα νομικά πρόσωπα, τις οντότητες ή τους φορείς που προκύπτουν από την αποεπένδυση και προς όφελος αυτών· και

β) οι αρμόδιες αρχές που αποφασίζουν σχετικά με τις αιτήσεις χορήγησης άδειας δεν έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν ότι οι υπηρεσίες μπορεί να παρέχονται, άμεσα ή έμμεσα, στην κυβέρνηση της Ρωσίας ή σε στρατιωτικό τελικό χρήστη ή να έχουν στρατιωτική τελική χρήση στη Ρωσία.»

II. Αιτήματα των διαδίκων

18 Οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από τον Bundesrechtsanwaltskammer και τον Ordre des avocats de Genève, ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο:

– να ακυρώσει το άρθρο 1, σημείο 12, του κανονισμού 2022/1904 κατά το μέρος που αντικαθιστά και τροποποιεί το άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 2 και 4 έως 12, του κανονισμού 833/2014 όσον αφορά τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών, το άρθρο 1, σημείο 13, του κανονισμού 2022/2474 κατά το μέρος που αντικαθιστά και τροποποιεί το άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 2 και 4 έως 11, του κανονισμού 833/2014 όσον αφορά τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών και το άρθρο 1, σημείο 13, του κανονισμού 2023/427, κατά το μέρος που εισάγει το άρθρο 12β, παράγραφος 2α, στον κανονισμό 833/2014 όσον αφορά τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών·

– να καταδικάσει το Συμβούλιο στα δικαστικά έξοδα.

19 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τη Δημοκρατία της Εσθονίας, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Γενικό Δικαστήριο:

– να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη κατά το μέρος που με αυτή ζητείται η ακύρωση του άρθρου 5ιδ, παράγραφος 10, και του άρθρου 12β, παράγραφος 2α, του κανονισμού 833/2014 (στο εξής: διατάξεις περί απαλλαγής)·

– να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη·

– να καταδικάσει τους προσφεύγοντες στα δικαστικά έξοδα.

20 Η Δημοκρατία της Εσθονίας, η Επιτροπή και ο Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας ζητούν, επιπλέον, από το Γενικό Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη στο σύνολό της.

III. Σκεπτικό

A. Επί του παραδεκτού

21 Το Συμβούλιο θεωρεί ότι η προσφυγή είναι παραδεκτή κατά το μέρος που αφορά το άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 2, 4 έως 9 και 11, του κανονισμού 833/2014. Αντιθέτως, αμφισβητεί το παραδεκτό της προσφυγής κατά το μέρος που με αυτή ζητείται η ακύρωση των διατάξεων περί απαλλαγής. Μόνον η Δημοκρατία της Εσθονίας, η Επιτροπή και ο Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας θεωρούν ότι η προσφυγή είναι απαράδεκτη στο σύνολό της.

22 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τη Δημοκρατία της Εσθονίας, την Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, θεωρεί, επιπλέον, ότι το υπόμνημα προσαρμογής που κατέθεσαν οι προσφεύγοντες προκειμένου να αμφισβητήσουν τη νομιμότητα του άρθρου 12β, παράγραφος 2α, του κανονισμού 833/2014, το οποίο προστέθηκε με τον κανονισμό 2023/427, είναι απαράδεκτο.

23 Πρέπει να υπομνησθεί ότι ο δικαστής της Ένωσης δύναται να εκτιμήσει, με βάση τις περιστάσεις κάθε υπόθεσης, αν η ορθή απονομή της δικαιοσύνης δικαιολογεί την επί της ουσίας απόρριψη της προσφυγής, χωρίς προηγούμενη απόφαση επί του παραδεκτού (πρβλ. απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2002, Συμβούλιο κατά Boehringer, C-23/00 P, EU:C:2002:118, σκέψη 52).

24 Υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, και για λόγους οικονομίας της διαδικασίας, η προσφυγή πρέπει να εξεταστεί επί της ουσίας, χωρίς προηγούμενη απόφαση επί του παραδεκτού, δεδομένου ότι, εν πάση περιπτώσει και για τους λόγους που εκτίθενται κατωτέρω, η προσφυγή είναι αβάσιμη.

B. Επί της ουσίας

25 Προς στήριξη της προσφυγής τους, οι προσφεύγοντες προβάλλουν τρεις λόγους ακυρώσεως οι οποίοι αφορούν, κατ' ουσίαν, πρώτον, παράβαση των άρθρων 7, 47 και 52, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), δεύτερον,

επέμβαση στην ανεξαρτησία του δικηγόρου και στις αξίες του κράτους δικαίου, καθώς και παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας και, τρίτον, παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου.

1. Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται παράβαση των άρθρων 7, 47 και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη

26 Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως υποδιαιρείται σε τρία σκέλη τα οποία αφορούν την παραβίαση του Χάρτη και εξετάζονται κατωτέρω.

27 Με το πρώτο και το δεύτερο σκέλος, οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από τον Bundesrechtsanwaltskammer και τον Ordre des avocats de Genève, ισχυρίζονται ότι η επίδικη απαγόρευση συνεπάγεται, αφενός, προσβολή του θεμελιώδους δικαιώματος πρόσβασης στις νομικές συμβουλές δικηγόρου και, αφετέρου, επέμβαση στο επαγγελματικό απόρρητο των δικηγόρων. Θεωρούν, επομένως, ότι η επίδικη απαγόρευση αντιβαίνει στα άρθρα 7 και 47 του Χάρτη.

28 Με το τρίτο σκέλος, οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από τον Bundesrechtsanwaltskammer και τον Ordre des avocats de Genève, υποστηρίζουν ότι οι επεμβάσεις που συνεπάγεται η επίδικη απαγόρευση στα δικαιώματα που κατοχυρώνει ο Χάρτης δεν μπορούν να δικαιολογηθούν κατά την έννοια του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη.

29 Το ως άνω τρίτο σκέλος εξετάζεται στο πλαίσιο της απαντήσεως του Γενικού Δικαστηρίου στο πρώτο και στο δεύτερο σκέλος.

α) Επί του πρώτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται προσβολή του δικαιώματος κάθε προσώπου να απευθύνεται σε δικηγόρο για να λάβει νομικές συμβουλές

30 Το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως υποδιαιρείται σε δύο αιτιάσεις. Η πρώτη αιτίαση αφορά παράβαση του άρθρου 47 του Χάρτη. Η δεύτερη αιτίαση αφορά παράβαση του άρθρου 7 του Χάρτη. Πράγματι, κατά τους προσφεύγοντες, τα δύο αυτά άρθρα θεμελιώνουν ένα θεμελιώδες δικαίωμα πρόσβασης σε νομικές συμβουλές δικηγόρου, το οποίο διασφαλίζεται σε κάθε πρόσωπο τόσο σε ένδικες υποθέσεις όσο και σε εξωδικαστικά ζητήματα.

31 Οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από τον Bundesrechtsanwaltskammer και τον Ordre des avocats de Genève, ισχυρίζονται ότι το δικαίωμα κάθε προσώπου να ζητεί νομικές συμβουλές είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο δικαστικής ή διοικητικής διαδικασίας. Επιπλέον, το δικαίωμα κάθε προσώπου να συμβουλεύεται δικηγόρο, μεταξύ άλλων για την παροχή νομικών συμβουλών και την εκτίμηση της κατάστασής του, αναγνωρίζεται στο σύνολο των κρατών μελών και αποτελεί ουσιώδη δραστηριότητα σε ένα κράτος δικαίου. Οι προσφεύγοντες επικαλούνται τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ) για να τεκμηριώσουν την ύπαρξη του δικαιώματος κάθε προσώπου να απευθύνεται σε δικηγόρο για να λάβει νομικές συμβουλές, ακόμη και σε περιπτώσεις που δεν εμπίπτουν στο καθήκον εκπροσώπησης πελάτη ενώπιον δικαστηρίων.

32 Η παρεχόμενη από το άρθρο 7 του Χάρτη προστασία εφαρμόζεται επίσης και σε περιπτώσεις που δεν αφορούν τυχόν ένδικη διαδικασία. Ομοίως, η διάκριση στην οποία προβαίνει το Συμβούλιο, κατά την οποία οι υπηρεσίες νομικών συμβουλών που είναι αναγκαίες για την άσκηση του

δικαιώματος πραγματικής προσφυγής που προστατεύεται από το άρθρο 47 του Χάρτη καλύπτονται από τις εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής της επίδικης απαγόρευσης, είναι τεχνητή και μη προσήκουσα. Δεν είναι δυνατόν, εκ των προτέρων, να καθοριστεί αν μια νομική συμβουλή, πριν δοθεί στον πελάτη, συνδέεται με μελλοντική ένδικη διαφορά. Το δικαίωμα κάθε προσώπου να ζητεί νομικές συμβουλές μπορεί να αποδειχθεί άρρηκτα συνδεδεμένο με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο.

33 Ο Ordre des avocats de Genève προσθέτει ότι, στην πράξη, ο χαρακτηρισμός των νομικών συμβουλών ως σχετιζόμενων με ένδικη διαφορά ή ως «εξωδικαστικών» δεν μπορεί να γίνει παρά μόνον εκ των υστέρων. Το διακύβευμα είναι, γενικότερα, αυτό της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, η οποία είναι εν προκειμένω περιορισμένη λόγω της ασάφειας του γράμματος της επίδικης απαγόρευσης που οδηγεί στην πράξη τους δικηγόρους σε αυτοπεριορισμό.

34 Οι προσφεύγοντες διευκρινίζουν, επιπλέον, ότι το γεγονός ότι οι δικηγόροι έχουν το μονοπώλιο της εκπροσώπησης του πελάτη τους ενώπιον δικαστηρίων δεν είναι ικανό να θέσει υπό αμφισβήτηση την ύπαρξη θεμελιώδους δικαιώματος κάθε προσώπου να λαμβάνει νομικές συμβουλές από δικηγόρο, ακόμη και σε εξωδικαστικά ζητήματα. Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο πρέπει να θεωρείται ως αδιαίρετο σύνολο, το οποίο περιλαμβάνει τόσο το καθήκον υπεράσπισης και εκπροσώπησης όσο και το καθήκον του δικηγόρου για παροχή συμβουλών.

35 Οι προσφεύγοντες προσθέτουν, εξάλλου, ότι η επίδικη απαγόρευση δεν δημιουργεί υποχρέωση επίδειξης διακριτικότητας, αλλά συνίσταται σε πλήρη απαγόρευση. Εν πάση περιπτώσει, το γεγονός ότι οι δικηγόροι υποχρεούνται να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση άδειας δεν τους επιτρέπει να αποφασίζουν και να αξιολογούν οι ίδιοι τις καταστάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων περί απαλλαγής.

36 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τη Δημοκρατία της Εσθονίας, την Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, αμφισβητεί τα επιχειρήματα των προσφευγόντων.

37 Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ότι το ζήτημα που εγείρεται από τους προσφεύγοντες με το πρώτο σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως συνίσταται στο να προσδιοριστεί, κατ' ουσίαν, αν η συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 7 και 47 του Χάρτη δύναται να θεμελιώσει την ύπαρξη θεμελιώδους δικαιώματος πρόσβασης σε δικηγόρο, ακόμη και σε περιπτώσεις που δεν συνδέονται με ένδικη διαδικασία. Δεδομένου ότι η επίδικη απαγόρευση εφαρμόζεται στις υπηρεσίες νομικών συμβουλών που παρέχονται, ιδίως, από δικηγόρους, σε εξωδικαστικά ζητήματα, η απαγόρευση αυτή συνιστά επέμβαση στο θεμελιώδες δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο.

38 Η απάντηση επί του ζητήματος που τίθεται από τους προσφεύγοντες απαιτεί να εξεταστεί η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με το άρθρο 47 του Χάρτη, αφενός, και το άρθρο 7 του Χάρτη, αφετέρου, καθώς και η νομολογία του ΕΔΔΑ.

39 Κατά το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, το οποίο αποσκοπεί στη διασφάλιση της αναγκαίας συνοχής μεταξύ των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται σε αυτόν και των αντίστοιχων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), χωρίς να θίγεται η αυτονομία του δικαίου της Ένωσης, το Γενικό Δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη, κατά την ερμηνεία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 47 του Χάρτη, τα αντίστοιχα δικαιώματα που κατοχυρώνονται

στο άρθρο 8, παράγραφος 1, και στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, όπως αυτά ερμηνεύονται από το ΕΔΔΑ, ως όριο ελάχιστης προστασίας (πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 26 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

40 Για το Δικαστήριο, το θεμελιώδες δικαίωμα που προβλέπεται στο άρθρο 47 του Χάρτη είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τη διασφάλιση της προστασίας του συνόλου των δικαιωμάτων των οποίων απολαύουν οι πολίτες βάσει του δικαίου της Ένωσης και για την προάσπιση των κοινών αξιών των κρατών μελών οι οποίες μνημονεύονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, ιδίως δε της αξίας του κράτους δικαίου (απόφαση της 20ής Απριλίου 2021, Repubblika, C-896/19, EU:C:2021:311, σκέψη 51). Η αρχή του κράτους δικαίου που κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 ΣΕΕ επιτάσσει την ελεύθερη πρόσβαση όλων των φυσικών και νομικών προσώπων της Ένωσης στο δίκαιο της Ένωσης, καθώς και τη δυνατότητα των πολιτών να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους (απόφαση της 5ης Μαρτίου 2024, Public.Resource.Org και Right to Know κατά Επιτροπής κ.λπ., C-588/21 P, EU:C:2024:201, σκέψη 81).

41 Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη περιλαμβάνει, κατά το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του Χάρτη, τη δυνατότητα κάθε προσώπου να συμβουλεύεται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει διάφορα στοιχεία. Περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα δικαιώματα άμυνας, την αρχή της ισότητας των όπλων των διαδίκων, το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και στις υπηρεσίες συνηγόρου τόσο σε αστικές όσο και σε ποινικές υποθέσεις (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 60).

42 Επισημαίνεται ότι το άρθρο 47 του Χάρτη φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου». Το τρίτο εδάφιο του άρθρου αυτού προβλέπει την παροχή δικαστικής αρωγής προκειμένου «να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη». Στο πλαίσιο αυτό, η δυνατότητα κάθε προσώπου να συμβουλεύεται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του, την οποία προβλέπει το δεύτερο εδάφιο του άρθρου αυτού, πρέπει να αναγνωρίζεται μόνον εφόσον υφίσταται σύνδεσμος με ένδικη διαδικασία (πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 61).

43 Υπό την έννοια αυτή, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει τη θεμελιώδη αποστολή των δικηγόρων σε ένα κράτος δικαίου μόνον στο μέτρο που αυτοί συμβάλλουν στην εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης και διασφαλίζουν την προστασία και την υπεράσπιση των συμφερόντων του πελάτη. Πράγματι, το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει ότι «κάθε πολίτης», δηλαδή κάθε πρόσωπο που επιθυμεί την αναγνώριση και την άσκηση των δικαιωμάτων του ενώπιον δικαστηρίου, πρέπει να έχει τη δυνατότητα να συμβουλεύεται ελεύθερα τον δικηγόρο του, το επάγγελμα του οποίου συνεπαγόταν την παροχή, κατά τρόπο ανεξάρτητο, νομικών συμβουλών σε όλους όσοι τις χρειάζονταν (πρβλ. απόφαση της 18ης Μαΐου 1982, AM & S Europe κατά Επιτροπής, 155/79, EU:C:1982:157, σκέψη 18). Το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ευρύτερα την αποστολή των δικηγόρων, οι οποίοι καλούνται να παράσχουν, με κάθε ανεξαρτησία και χάριν του προέχοντος συμφέροντος της δικαιοσύνης, τη νομική προστασία που χρειαζόταν ο πελάτης (απόφαση της 18ης Μαΐου 1982, AM & S Europe κατά Επιτροπής, 155/79, EU:C:1982:157, σκέψη 24). Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι, μολονότι η αποστολή του δικηγόρου να εκπροσωπεί τον διάδικο έπρεπε να εκπληρώνεται προς όφελος της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, ο σκοπός της επιταγής αυτής συνίστατο ιδίως στη βέλτιστη δυνατή προστασία και υπεράσπιση των συμφερόντων του εντολέα, προκειμένου να μπορέσει ο τελευταίος να ασκήσει το δικαίωμά του σε αποτελεσματική προσφυγή (πρβλ. απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 2020, Uniwersytet

Wrocławski και Πολωνία κατά REA, C-515/17 P και C-561/17 P, EU:C:2020:73, σκέψη 62). Επομένως, ο δικηγόρος εκπληρώνει μια θεμελιώδη αποστολή σε μια δημοκρατική κοινωνία, ήτοι την υπεράσπιση των πολιτών (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 28).

44 Το άρθρο 7 του Χάρτη, σε αντίθεση με το άρθρο 47 αυτού, δεν αποσκοπεί στην προστασία του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής, αλλά στην προστασία της ιδιωτικής ζωής κάθε προσώπου, και ιδίως των επικοινωνιών του, ανεξαρτήτως τυχόν συνδέσμου με ένδικη διαδικασία. Από τη διάταξη αυτή απορρέει η προστασία του επαγγελματικού απορρήτου του δικηγόρου, το οποίο διασφαλίζεται, κατ' αρχήν, όταν ο δικηγόρος εκπληρώνει την αποστολή της υπεράσπισης ή της δικαστικής εκπροσώπησης των συμφερόντων του πελάτη του ή όταν παρέχει νομικές συμβουλές σε κάθε τυχόν πρόσωπο που τις ζητεί.

45 Συναφώς, το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι η προστασία του επαγγελματικού απορρήτου, η οποία απορρέει από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, στο οποίο αντιστοιχεί το άρθρο 7 του Χάρτη, κάλυπτε τις δραστηριότητες παροχής νομικών συμβουλών εν γένει, ανεξαρτήτως της υπάρξεως ένδικης διαφοράς [πρβλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 9ης Απριλίου 2019, Altay κατά Τουρκίας (αριθ. 2), CE:ECHR:2019:0409JUD001123609, § 49].

46 Ομοίως, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ρητώς ότι, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, ήταν επιβεβλημένο τα πρόσωπα που συμβουλεύονται δικηγόρο «να μπορούν να έχουν εμπιστοσύνη ότι ο δικηγόρος τους δεν θα αποκ[άλυπτε] σε κανέναν, χωρίς τη συγκατάθεσή τους, ότι τους παρ[είχε] συμβουλές» (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 27).

47 Η προστασία του επαγγελματικού απορρήτου, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, παρέχει, βεβαίως, τη δυνατότητα στον δικηγόρο να διασφαλίσει την προσήκουσα εκπλήρωση των αποστολών του παροχής συμβουλών, υπεράσπισης και εκπροσώπησης του πελάτη του, προκειμένου να εγγυάται το κατοχυρωμένο στο άρθρο 47 του Χάρτη δικαίωμα του πελάτη του σε δίκαιη δίκη (πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 60).

48 Γεγονός παραμένει ότι η προστασία την οποία εγγυάται το άρθρο 47 του Χάρτη και εκείνη την οποία εγγυάται το άρθρο 7 του Χάρτη δεν έχουν το ίδιο περιεχόμενο. Αφενός, η προστασία του επαγγελματικού απορρήτου που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη αναγνωρίζεται ελλείψει οποιουδήποτε συνδέσμου με ένδικη διαδικασία (πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψεις 61 έως 65). Αφετέρου, το Δικαστήριο δεν έκρινε ότι η προστασία αυτή αποσκοπεί στη διασφάλιση του θεμελιώδους δικαιώματος κάθε προσώπου να έχει πρόσβαση σε δικηγόρο και να λαμβάνει νομικές συμβουλές από αυτόν, ανεξαρτήτως οποιουδήποτε συνδέσμου με ένδικη διαδικασία, αλλά ότι αποσκοπεί αποκλειστικώς, υπό το πρίσμα του δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, στη διαφύλαξη του απορρήτου της αλληλογραφίας μεταξύ του δικηγόρου και του πελάτη του.

49 Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να συναχθεί από τη νομολογία του ΕΔΔΑ ή του Δικαστηρίου ότι τα εχέγγυα των άρθρων 7 και 47 του Χάρτη, εξεταζόμενα μεμονωμένα ή από κοινού, είναι ικανά να θεμελιώσουν την ύπαρξη θεμελιώδους δικαιώματος κάθε προσώπου να έχει πρόσβαση σε δικηγόρο και να λαμβάνει νομικές συμβουλές εκτός πλαισίου ενεστώσας ή μελλοντικής ένδικης διαδικασίας.

50 Εξάλλου, κατά τη διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, δεν αποδείχθηκε ότι τέτοιο δικαίωμα απορρέει από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, ΣΕΕ.

51 Κατά συνέπεια, το θεμελιώδες δικαίωμα κάθε προσώπου να έχει πρόσβαση σε δικηγόρο και να λαμβάνει νομικές συμβουλές από αυτόν, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, πρέπει να αναγνωρίζεται μόνον εφόσον υφίσταται σύνδεσμος με ένδικη διαδικασία, ανεξαρτήτως του αν η διαδικασία αυτή έχει ήδη κινηθεί ή είναι δυνατή η αποτροπή ή προπαρασκευή της, βάσει απτών στοιχείων, κατά το στάδιο της εκτίμησης από τον δικηγόρο της νομικής κατάστασης του πελάτη του.

52 Εν προκειμένω, η επίδικη απαγόρευση του άρθρου 5ιδ, παράγραφος 2, του κανονισμού 833/2014 απαγορεύει την άμεση ή έμμεση παροχή υπηρεσιών νομικών συμβουλών στη Ρωσική Κυβέρνηση και σε νομικά πρόσωπα, οντότητες και φορείς που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία.

53 Κατά την αιτιολογική σκέψη 19 του κανονισμού 2022/1904, στις απαγορευμένες υπηρεσίες νομικών συμβουλών δεν περιλαμβάνονται «η εκπροσώπηση, η παροχή συμβουλών, η σύνταξη εγγράφων και η επαλήθευση εγγράφων στο πλαίσιο υπηρεσιών νομικής εκπροσώπησης, ιδίως σε υποθέσεις ή διαδικασίες ενώπιον διοικητικών υπηρεσιών, δικαστηρίων, άλλων δεόντως συσταθέντων επίσημων δικαιοδοτικών οργάνων, ή σε διαδικασίες διαιτησίας ή διαμεσολάβησης». Αντιθέτως, οι απαγορευμένες υπηρεσίες νομικών συμβουλών καλύπτουν «την παροχή νομικών συμβουλών σε πελάτες σε εξωδικαστικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων των εμπορικών συναλλαγών, που αφορούν την εφαρμογή ή την ερμηνεία του δικαίου», «συμμετοχή από κοινού με πελάτες ή εξ ονόματος πελατών σε εμπορικές συναλλαγές, διαπραγματεύσεις και άλλες συναλλαγές με τρίτους» και «σύνταξη, επικύρωση και επαλήθευση νομικών εγγράφων».

54 Μολονότι το προοίμιο πράξεως της Ένωσης δεν είναι νομικώς δεσμευτικό και δεν μπορεί να αποτελέσει βάση για παρέκκλιση από τις ίδιες τις διατάξεις της οικείας πράξεως (απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 1998, Nilsson κ.λπ., C-162/97, EU:C:1998:554, σκέψη 54), η αιτιολογική σκέψη 19 του κανονισμού 2022/1904 καθιστά δυνατή μια πρώτη οριοθέτηση της επίδικης απαγόρευσης. Από το γράμμα της προκύπτει ότι οι υπηρεσίες νομικών συμβουλών που παρέχονται στο πλαίσιο δικαστικής, διοικητικής ή διαιτητικής διαδικασίας δεν εμπίπτουν στην εν λόγω απαγόρευση.

55 Το άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 5 και 6, του κανονισμού 833/2014 οριοθετεί πιο συγκεκριμένα το περιεχόμενο της επίδικης απαγόρευσης, υπό το φως της προαναφερθείσας αιτιολογικής σκέψης 19. Οι προαναφερθείσες παράγραφοι 5 και 6 ορίζουν ότι η επίδικη απαγόρευση δεν εφαρμόζεται στην παροχή υπηρεσιών οι οποίες, αντιστοίχως, «είναι απολύτως αναγκαίες για την άσκηση του δικαιώματος υπεράσπισης σε δικαστικές διαδικασίες και του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής» και στην παροχή υπηρεσιών που «είναι απολύτως αναγκαίες για τη διασφάλιση της πρόσβασης σε δικαστικές, διοικητικές ή διαιτητικές διαδικασίες σε ένα κράτος μέλος, ή για την αναγνώριση ή την εκτέλεση δικαστικής ή διαιτητικής απόφασης που εκδίδεται σε κράτος μέλος και υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω παροχή υπηρεσιών συνάδει προς τους στόχους του παρόντος κανονισμού και του κανονισμού […] 269/2014 του Συμβουλίου».

56 Επομένως, από το γράμμα του άρθρου 5ιδ, παράγραφος 6, του κανονισμού 833/2014, ιδίως στο μέτρο που αναφέρεται στις υπηρεσίες νομικών συμβουλών «που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διασφάλιση της πρόσβασης σε δικαστικές, διοικητικές ή διαιτητικές διαδικασίες», προκύπτει ότι η επίδικη απαγόρευση δεν ισχύει για τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών που παρέχονται από τη στιγμή που ζητείται η αρωγή του δικηγόρου είτε για την εκπλήρωση της αποστολής

υπεράσπισης ή εκπροσώπησης σε ένδικη διαδικασία είτε υπό τη μορφή συμβουλής για τον ενδεδειγμένο τρόπο κίνησης ή αποφυγής μιας ένδικης διαδικασίας (πρβλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 26ης Ιουνίου 2007, Ordre des barreaux francophones et germanophone κ.λπ., C-305/05, EU:C:2007:383, σκέψη 34). Επομένως, δεν αποκλείει την παροχή υπηρεσιών νομικών συμβουλών οι οποίες, στο προκαταρκτικό αυτό στάδιο, αφορούν αποκλειστικά την εκτίμηση της νομικής κατάστασης του ενδιαφερομένου, με μοναδικό σκοπό να καθοριστεί αν μια διαδικασία, ιδίως μια ένδικη διαδικασία, πρέπει, λαμβανομένης υπόψη της κατάστασης του προσώπου αυτού, να αποκλειστεί ή αν, αντιθέτως, είναι πιθανή, αν όχι αναπόφευκτη. Χωρίς μια τέτοια προκαταρκτική εκτίμηση, δεν θα ήταν εξάλλου δυνατό, όπως επισήμαναν οι προσφεύγοντες, να προσδιοριστεί το ζήτημα επί του οποίου θα πρέπει να παρασχεθούν νομικές συμβουλές και να καθοριστεί αν οι νομικές συμβουλές μπορεί να συνδέονται με ένδικη διαδικασία και, κατά συνέπεια, να καλύπτονται από το θεμελιώδες δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 51 ανωτέρω.

57 Αντιθέτως, η επίδικη απαγόρευση εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, όταν, σε εξωδικαστικά ζητήματα, ο δικηγόρος επικουρεί τον πελάτη ή ενεργεί επ' ονόματι και για λογαριασμό του πελάτη κατά την προετοιμασία ή την πραγματοποίηση ορισμένων συναλλαγών, κυρίως οικονομικής και εμπορικής φύσεως. Κατά κανόνα, οι δραστηριότητες αυτές, ως εκ της φύσεώς τους, εντάσσονται σε πλαίσιο το οποίο δεν συνδέεται με ένδικη διαδικασία και, ως εκ τούτου, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής και του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη που κατοχυρώνονται στο άρθρο 47 του Χάρτη. Συναφώς, όταν δικηγόρος παρέχει νομικές υπηρεσίες σε τέτοιο πρώιμο στάδιο και δεν υπερασπίζεται τον πελάτη του στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς, το απλό ενδεχόμενο να ανακύψει, σε μεταγενέστερο στάδιο, ένδικη διαφορά από τις συμβουλές του δικηγόρου ή από το αντικείμενο σε σχέση με το οποίο παρέσχε τις νομικές συμβουλές του δεν σημαίνει ότι η παρέμβαση του δικηγόρου πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο ή προς το συμφέρον της υπεράσπισης του πελάτη του (πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ. C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψεις 63 και 64).

58 Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι μια πράξη της Ένωσης πρέπει να ερμηνεύεται, στο μέτρο του δυνατού, κατά τρόπο που να μη θίγει το κύρος της και να συνάδει με το σύνολο του πρωτογενούς δικαίου και, ιδίως, με τις διατάξεις του Χάρτη. Πράγματι, όταν πράξη του παράγωγου δικαίου της Ένωσης επιδέχεται περισσότερες από μία ερμηνείες, πρέπει να προτιμάται η ερμηνεία που καθιστά τη διάταξη σύμφωνη με το πρωτογενές δίκαιο, και όχι εκείνη η οποία θα συνεπαγόταν το ασυμβίβαστό της με το πρωτογενές δίκαιο (βλ. αποφάσεις της 26ης Ιουνίου 2007, Ordre des barreaux francophones et germanophone κ.λπ., C-305/05, EU:C:2007:383, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 21ης Ιουνίου 2022, Ligue des droits humains, C-817/19, EU:C:2022:491, σκέψη 86 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

59 Ως εκ τούτου, πρέπει να εξεταστεί αν η επίδικη απαγόρευση μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο που να σέβεται το δικαίωμα κάθε προσώπου να συμβουλεύεται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη.

60 Σύμφωνα με τις διευκρινίσεις που παρέσχε το Συμβούλιο με τα υπομνήματά του και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το κριτήριο της απόλυτης αναγκαιότητας που προβλέπεται στο άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 5 και 6, του κανονισμού ο 833/2014, έχει ως μοναδικό σκοπό την αποτροπή της κατάχρησης των εξαιρέσεων που προβλέπονται στις παραγράφους αυτές και δεν μπορεί βάσει αυτού να υποστηριχθεί ότι η εν λόγω απαγόρευση θίγει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο για τις ανάγκες μίας ένδικης διαδικασίας.

61 Όπως ορθώς επισημαίνει το Συμβούλιο, από το γράμμα του άρθρου 5ιδ, παράγραφος 5, του κανονισμού 833/2014 μπορεί να συναχθεί ότι οι υπηρεσίες νομικών συμβουλών σχετικά με τη διαδικασία προ της ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος, ήτοι τη διοικητική διαδικασία, ή σχετικά με το αρχικό στάδιο ένδικης διαδικασίας το οποίο είναι υποχρεωτικό για τα μέρη δυνάμει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, δεν εμπίπτουν στην επίδικη απαγόρευση.

62 Ομοίως, το γράμμα του άρθρου 5ιδ, παράγραφος 6, του κανονισμού 833/2014 δεν αποκλείει τη διενέργεια προκαταρκτικής νομικής εκτίμησης η οποία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι είναι αναγκαία ή δεν είναι αναγκαία η κίνηση δικαστικής, διοικητικής ή διαιτητικής διαδικασίας, καθώς και την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών που καθιστούν δυνατή την αποφυγή τέτοιας διαδικασίας, ιδίως μέσω φιλικού διακανονισμού. Το Συμβούλιο ορθώς υπογραμμίζει ότι η ερμηνεία αυτή αποτελεί λογική συνέχεια της αποφάσεως της 26ης Ιουνίου 2007, Ordre des barreaux francophones et germanophone κ.λπ.. (C-305/05, EU:C:2007:383).

63 Επομένως, το άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 5 και 6, του κανονισμού 833/2014 παρέχει τη δυνατότητα σε δικηγόρο να προβεί σε προηγούμενη εκτίμηση της νομικής κατάστασης νομικών προσώπων, οντοτήτων ή φορέων που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία και τα οποία τον συμβουλεύονται, προκειμένου να καθορίσει αν οι συμβουλές που του ζητούνται είναι απολύτως αναγκαίες για τη διασφάλιση της πρόσβασης, μεταξύ άλλων, σε ένδικη διαδικασία, με σκοπό την αποτροπή ή την προπαρασκευή μίας τέτοιας διαδικασίας ή τη διασφάλιση της προσήκουσας διεξαγωγής της, εφόσον αυτή έχει ήδη κινηθεί.

64 Αφενός, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η επίδικη απαγόρευση δεν προσβάλλει το δικαίωμα των προσώπων να συμβουλεύονται δικηγόρο και να του αναθέτουν την υπεράσπιση και εκπροσώπησή τους, όπως αυτό προστατεύεται από το άρθρο 47 του Χάρτη. Αφετέρου, δεδομένου ότι το άρθρο 7 του Χάρτη δεν διασφαλίζει δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, είτε στο πλαίσιο ένδικης διαδικασίας είτε στο πλαίσιο εξωδικαστικών ζητημάτων, η επίδικη απαγόρευση δεν μπορεί να συνιστά επέμβαση σε δικαίωμα που απορρέει από το άρθρο αυτό.

65 Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως, με το οποίο προβάλλεται παράβαση των άρθρων 7 και 47 του Χάρτη, εξεταζόμενων μεμονωμένα ή από κοινού, πρέπει να απορριφθεί.

66 Δεδομένου ότι ουδεμία επέμβαση διαπιστώθηκε, λόγω της επίδικης απαγόρευσης, στο δικαίωμα κάθε προσώπου να συμβουλεύεται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του προκειμένου να λάβει νομικές συμβουλές, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, πρέπει να απορριφθεί το τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως, στο μέτρο που με αυτό προβάλλεται ότι η εν λόγω απαγόρευση συνιστά τέτοια επέμβαση, μη δυνάμενη να δικαιολογηθεί κατά την έννοια του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη.

β) Επί του δευτέρου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται επέμβαση στο επαγγελματικό απόρρητο των δικηγόρων

67 Οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από την Bundesrechtsanwaltskammer και τον Ordre des avocats de Genève, εκτιμούν ότι οι διαδικασίες χορήγησης άδειας που προβλέπουν οι διατάξεις περί απαλλαγής συνεπάγονται επέμβαση στο επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, καθώς και στη νομολογία.

68 Πράγματι, ο δικηγόρος που επιθυμεί να ζητήσει άδεια πρέπει να αποκαλύψει στην αρμόδια αρχή λεπτομέρειες σχετικά με τον υποψήφιο πελάτη του και τη φύση των ζητούμενων συμβουλών. Η ίδια η ύπαρξη της παροχής νομικών συμβουλών αποκαλύπτεται. Πρόκειται για άμεση επέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της επικοινωνίας μεταξύ των δικηγόρων και των πελατών τους. Οι προσφεύγοντες διευκρινίζουν, επιπλέον, ότι μόνον οι δικηγόροι, ως παρέχοντες υπηρεσίες νομικών συμβουλών που εμπίπτουν στην επίδικη απαγόρευση, θα μπορούσαν να υποβάλουν αίτηση χορήγησης απαλλαγής.

69 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τη Δημοκρατία της Εσθονίας, την Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, αντικρούει τα επιχειρήματα των προσφευγόντων.

70 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 7 του Χάρτη αναγνωρίζει σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και των επικοινωνιών του. Κατά το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, το Γενικό Δικαστήριο πρέπει να λαμβάνει υπόψη, κατά την εξέταση του δικαιώματος αυτού, την ερμηνεία του άρθρου 8, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ.

71 Όπως και η εν λόγω διάταξη της ΕΣΔΑ, το άρθρο 7 του Χάρτη διασφαλίζει κατ' ανάγκην το απόρρητο της παροχής νομικών συμβουλών τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως προς την ύπαρξή της. Ως εκ τούτου, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, είναι επιβεβλημένο κάθε πρόσωπο να μπορεί να έχει εμπιστοσύνη ότι ο δικηγόρος του δεν θα αποκαλύψει σε κανέναν, χωρίς τη συγκατάθεσή του, ότι του παρέχει συμβουλές (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 27).

72 Εντούτοις, ούτε το άρθρο 7 του Χάρτη ούτε το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ απαγορεύουν την επιβολή στους δικηγόρους ορισμένων υποχρεώσεων που ενδέχεται να αφορούν τις σχέσεις με τους πελάτες τους, ιδίως αν υπάρχουν εύλογες ενδείξεις συμμετοχής δικηγόρου στην τέλεση αξιόποινης πράξης ή ακόμη στο πλαίσιο της καταπολέμησης ορισμένων πρακτικών. Τέτοια μέτρα πρέπει, ωστόσο, να είναι αυστηρά οριοθετημένα και να παρέχουν επαρκείς διαδικαστικές εγγυήσεις κατά της αυθαιρεσίας (πρβλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 16ης Νοεμβρίου 2021, Särgava κατά Εσθονίας, CE:ECHR:2021:1116JUD000069819, § 89 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

73 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η υποχρέωση υποβολής πληροφοριών, η οποία επιβάλλει σε δικηγόρο την υποχρέωση να αποκαλύπτει σε τρίτο ενδιάμεσο πρόσωπο που δεν ήταν πελάτης του, την ταυτότητά του, την εκτίμησή του ως προς την επίμαχη υποχρέωση υποβολής πληροφοριών, καθώς και το ίδιο το γεγονός ότι ζητήθηκαν οι νομικές συμβουλές του, συνεπάγεται επέμβαση στο δικαίωμα σεβασμού της επικοινωνίας μεταξύ των δικηγόρων και των πελατών τους, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψεις 29 και 30). Εξάλλου, η ίδια αυτή υποχρέωση υποβολής πληροφοριών, στο μέτρο που επιβάλλει στο τρίτο ενδιάμεσο πρόσωπο να αποκαλύψει στη διοίκηση την ταυτότητα του δικηγόρου και το γεγονός ότι αυτός παρείχε νομικές συμβουλές, συνεπάγεται περαιτέρω επέμβαση στο δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 31). Επομένως, η αποκάλυψη από δικηγόρο, μεταξύ άλλων, της ταυτότητάς του ή του γεγονότος ότι παρείχε νομικές συμβουλές, καθόσον είναι υποχρεωτική και πραγματοποιείται χωρίς τη συγκατάθεση του πελάτη του, συνιστά επέμβαση στο δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη.

74 Το άρθρο 5ιδ, παράγραφος 10, του κανονισμού 833/2014 ορίζει ότι οι αρμόδιες αρχές «μπορούν» να επιτρέπουν την παροχή υπηρεσιών νομικών συμβουλών «υπό τους όρους που κρίνουν κατάλληλους, αφού διαπιστώσουν ότι τούτο είναι αναγκαίο» για τους σκοπούς που απαριθμούνται περιοριστικά στην ίδια παράγραφο.

75 Το δε άρθρο 12β, παράγραφος 2α, του κανονισμού 833/2014, προβλέπει ότι οι αρμόδιες αρχές «μπορούν» να επιτρέπουν την παροχή υπηρεσιών που υπόκεινται στην επίδικη απαγόρευση, όταν αυτές είναι απολύτως αναγκαίες για την αποεπένδυση από τη Ρωσία ή για την αποχώρηση από επιχειρηματικές δραστηριότητες στη Ρωσία, εφόσον πληρούνται σωρευτικώς δύο προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές συνίστανται, κατ' ουσίαν, στην παροχή των επίμαχων συμβουλών μόνο στις οντότητες που προκύπτουν από την αποεπένδυση και στη μη ύπαρξη «βάσιμ[ων] λόγο[ων] [που θα οδηγούσαν τις αρμόδιες αρχές] να πιστεύουν ότι οι υπηρεσίες μπορεί να παρέχονται, άμεσα ή έμμεσα, στην κυβέρνηση της Ρωσίας ή σε στρατιωτικό τελικό χρήστη ή να έχουν στρατιωτική τελική χρήση στη Ρωσία».

76 Ως εκ τούτου, οι διατάξεις περί απαλλαγής παρέχουν στις αρμόδιες αρχές τη δυνατότητα να άρουν την επίδικη απαγόρευση σε ορισμένες επακριβώς προσδιοριζόμενες περιπτώσεις.

77 Οι εν λόγω διατάξεις περί απαλλαγής αφήνουν περιθώριο εκτιμήσεως στις αρμόδιες αρχές ως προς τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διατυπώνεται, να υποβάλλεται και να εξετάζεται μία αίτηση χορήγησης απαλλαγής. Συνεπώς, για παράδειγμα, οι διατάξεις περί απαλλαγής δεν ρυθμίζουν την ταυτότητα του προσώπου που υποβάλλει την αίτηση στις αρμόδιες εθνικές αρχές. Επομένως, τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να προβλέψουν ότι η εν λόγω αίτηση μπορεί να υποβληθεί από τον δικηγόρο, από τρίτο πρόσωπο, ή από την ίδια τη Ρωσική Κυβέρνηση ή από την οικεία οντότητα που έχει την έδρα της στη Ρωσία, που, στην τελευταία αυτή περίπτωση, διατηρούν τη δυνατότητα να τύχουν αρωγής δικηγόρου, έστω και ανεπίσημης, σύμφωνα με το άρθρο 5ιδ, παράγραφος 6, του κανονισμού 833/2014.

78 Ομοίως, από τις επίμαχες διατάξεις δεν προκύπτει, ούτε ρητώς ούτε καν σιωπηρώς, ότι ο δικηγόρος υποχρεούται να γνωστοποιήσει στις αρμόδιες αρχές, χωρίς τη συγκατάθεση του πελάτη του, πληροφορίες που εμπίπτουν στο επαγγελματικό απόρρητο που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη.

79 Κατά τον ίδιο τρόπο, όσον αφορά τις πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την εξέταση της αίτησης χορήγησης απαλλαγής, οι διατάξεις περί απαλλαγής δεν αναφέρουν τα στοιχεία που πρέπει να διαθέτει η αρμόδια αρχή για να προβεί στην εξέτασή της. Βεβαίως, οι γενικές προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορούν να χορηγηθούν οι απαλλαγές απαιτούν από την αρμόδια αρχή, στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 5ιδ, παράγραφος 10, του κανονισμού 833/2014, προσεκτική εξέταση της περίπτωσης της υποβληθείσας ενώπιόν της αίτησης, δεδομένου ότι, για να χορηγήσει άδεια, πρέπει να «διαπιστώσει» ότι αυτή είναι αναγκαία για έναν από τους σκοπούς που απαριθμούνται στις διατάξεις περί απαλλαγής. Το ίδιο ισχύει όσον αφορά το άρθρο 12β, παράγραφος 2α, του εν λόγω κανονισμού, στο μέτρο που προβλέπει ότι η αρμόδια αρχή πρέπει να βεβαιώνεται ότι η παροχή των υπηρεσιών είναι απολύτως αναγκαία για τις καθορισμένες δραστηριότητες και πληροί τις προβλεπόμενες προς τον σκοπό αυτό προϋποθέσεις.

80 Εντούτοις, υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Επομένως, εναπόκειται στα κράτη μέλη, κατά τον καθορισμό των όρων

εφαρμογής των διαδικασιών απαλλαγής, να μεριμνούν για την τήρηση του άρθρου 7 του Χάρτη, τηρουμένων των προϋποθέσεων του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2020, Privacy International, C-623/17, EU:C:2020:790, σκέψεις 62 και 63).

81 Κατά συνέπεια, οι διατάξεις περί απαλλαγής δεν συνεπάγονται αφ' εαυτών επέμβαση στο δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη.

82 Επιπλέον, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι το άρθρο 5ιδ, παράγραφος 4, του κανονισμού 833/2014, στο μέτρο που υποχρεώνει τους δικηγόρους να καταγγέλλουν όλες τις συμβάσεις που τους συνδέουν με νομικά πρόσωπα, οντότητες και φορείς που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία, ακόμη και αν έχουν συναφθεί πριν από τις 7 Οκτωβρίου 2022, καθιστά κενό περιεχομένου το καθήκον πίστεως του δικηγόρου, το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 7 του Χάρτη.

83 Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, ελλείψει περαιτέρω τεκμηρίωσης των ισχυρισμών τους, οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν με ποιον τρόπο το άρθρο 5ιδ, παράγραφος 4, του κανονισμού 833/2014 συνεπάγεται επέμβαση στο καθήκον πίστεως του δικηγόρου και στο δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη.

84 Εν κατακλείδι, το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

85 Εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν υποτεθεί ότι οι διατάξεις περί απαλλαγής συνεπάγονται επέμβαση στο επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη επιτρέπει περιορισμούς στην άσκηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται σε αυτόν, υπό την προϋπόθεση ότι οι σχετικοί περιορισμοί προβλέπονται από τον νόμο. Οι περιορισμοί αυτοί πρέπει επίσης να συνάδουν με το βασικό περιεχόμενο του επίμαχου θεμελιώδους δικαιώματος και, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, πρέπει να είναι αναγκαίοι και να ανταποκρίνονται πραγματικά σε σκοπούς γενικού συμφέροντος τους οποίους αναγνωρίζει η Ένωση (πρβλ. αποφάσεις της 28ης Μαρτίου 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, σκέψη 148, της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 34, και της 27ης Ιουλίου 2022, RT France κατά Συμβουλίου, T-125/22, EU:T:2022:483, σκέψεις 77 και 144).

86 Πρώτον, η απαίτηση κατά την οποία κάθε περιορισμός στην άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο συνεπάγεται ότι η πράξη που επιτρέπει την επέμβαση στα δικαιώματα αυτά πρέπει να καθορίζει η ίδια την έκταση του περιορισμού της άσκησης του αντίστοιχου δικαιώματος, διευκρινιζομένου, αφενός, ότι η ως άνω απαίτηση δεν αποκλείει το ενδεχόμενο ο επίμαχος περιορισμός να διατυπώνεται με αρκούντως ευρείς όρους ώστε να μπορεί να προσαρμόζεται σε διαφορετικές περιπτώσεις καθώς και στις μεταβολές των καταστάσεων και, αφετέρου, ότι το Δικαστήριο μπορεί, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να διευκρινίσει, μέσω ερμηνείας, το συγκεκριμένο περιεχόμενο του περιορισμού με γνώμονα τόσο τους ίδιους τους όρους της επίμαχης ρύθμισης της Ένωσης όσο και την όλη οικονομία της και τους σκοπούς τους οποίους επιδιώκει, όπως έχουν ερμηνευθεί υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη (βλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

87 Συναφώς, το άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 4 έως 9, του κανονισμού 833/2014 (στο εξής: διατάξεις περί εξαιρέσεως) και οι διατάξεις περί απαλλαγής οριοθετούν το πεδίο εφαρμογής της απαγόρευσης παροχής υπηρεσιών νομικών συμβουλών εκ μέρους των δικηγόρων στη Ρωσική Κυβέρνηση και στις οντότητες που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία, όπως προβλέπεται στο άρθρο 5ιδ,

παράγραφος 2, του κανονισμού 833/2014. Αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει ο Ordre des avocats de Genève, από τις σκέψεις 52 έως 63 ανωτέρω προκύπτει ότι οι υπηρεσίες νομικών συμβουλών που υπόκεινται στην επίδικη απαγόρευση προσδιορίζονται ρητώς.

88 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η επίδικη απαγόρευση προβλέπεται από τον νόμο, κατά την έννοια του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη.

89 Δεύτερον, όσον αφορά τον σεβασμό του βασικού περιεχομένου του δικαιώματος σεβασμού της επικοινωνίας μεταξύ των δικηγόρων και των πελατών τους, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, επισημαίνεται ότι οι διατάξεις περί απαλλαγής δεν προβλέπουν ούτε υποχρέωση του δικηγόρου ούτε χορήγηση σε αυτόν άδειας προς γνωστοποίηση στην αρμόδια αρχή, χωρίς τη συγκατάθεση του πελάτη του, πληροφοριών σχετικών με το περιεχόμενο της επικοινωνίας τους ή με το ακριβές περιεχόμενο της ζητηθείσας συμβουλής. Επιπλέον, επίκληση των διατάξεων περί απαλλαγής χωρεί μόνο σε περιπτώσεις όπου δεν υφίσταται κανένας σύνδεσμος με δικαστική, διοικητική ή διαιτητική διαδικασία, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή σε καμία η αποκάλυψη πληροφοριών που συνδέονται με τέτοιες ενεστώσες ή μελλοντικές διαδικασίες.

90 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι διατάξεις περί απαλλαγής θίγουν το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος σεβασμού της επικοινωνίας μεταξύ των δικηγόρων και των πελατών τους, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη.

91 Τρίτον, όσον αφορά τον πρόσφορο χαρακτήρα των διατάξεων περί απαλλαγής, πρέπει να εξεταστεί αν οι περιορισμοί του επαγγελματικού απορρήτου τους οποίους ενδέχεται να επιφέρουν δικαιολογούνται από σκοπούς γενικού συμφέροντος τους οποίους επιδιώκει η Ένωση και αν ανταποκρίνονται πραγματικά στους εν λόγω σκοπούς γενικού συμφέροντος.

92 Η εξέταση της αναλογικότητας των διατάξεων περί απαλλαγής συνδέεται άρρηκτα με την εξέταση της αναλογικότητας της ίδιας της επίδικης απαγόρευσης. Πράγματι, οι διατάξεις περί απαλλαγής απλώς οριοθετούν την επίδικη απαγόρευση.

93 Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η σημασία των σκοπών που επιδιώκονται με τους κανονισμούς 2022/1904, 2022/2474 και 2023/427, ήτοι η προστασία της εδαφικής ακεραιότητας, της κυριαρχίας και της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας, καθώς και η προώθηση ειρηνικής επίλυσης της κρίσης στη συγκεκριμένη χώρα, η επίτευξη των οποίων εντασσόταν στο πλαίσιο του ευρύτερου σκοπού της διατήρησης της ειρήνης και της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τους σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης που μνημονεύονται στο άρθρο 21 ΣΕΕ, ήταν δυνατόν να κατισχύσει των αρνητικών συνεπειών, ακόμη και σημαντικών, επί ορισμένων φορέων, οι οποίοι δεν έφεραν καμία ευθύνη για την κατάσταση η οποία οδήγησε στην επιβολή των κυρώσεων (απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, Gazprom Neft κατά Συμβουλίου, T-735/14 και T-799/14, EU:T:2018:548, σκέψη 171· πρβλ. επίσης απόφαση της 27ης Ιουλίου 2022, RT France κατά Συμβουλίου, T-125/22, EU:T:2022:483, σκέψη 202).

94 Από την αιτιολογική σκέψη 2 της απόφασης 2022/1909 προκύπτει ότι «[η] Ένωση διατηρεί αταλάντευτα την υποστήριξή της υπέρ της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Ουκρανίας». Οι αιτιολογικές σκέψεις 3 έως 8 της ίδιας απόφασης εκθέτουν τη σοβαρότητα της κατάστασης στην Ουκρανία και καταλήγουν ότι «τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου δήλωσαν ότι θα εντείνουν τα περιοριστικά μέτρα της Ένωσης για την αντιμετώπιση των παράνομων ενεργειών της Ρωσίας και θα αυξήσουν περαιτέρω την πίεση στη Ρωσία ώστε να τερματίσει τον επιθετικό της πόλεμο». Διευκρινίζεται επίσης, στην αιτιολογική σκέψη 9 της απόφασης

2022/1909, ότι, «[λ]όγω της σοβαρότητας της κατάστασης, ενδείκνυται να θεσπιστούν περαιτέρω περιοριστικά μέτρα», μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η επίδικη απαγόρευση, σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις 12 και 13 της ίδιας απόφασης.

95 Εξάλλου, από την αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού 2022/1904 προκύπτει ότι η λήψη των νέων αυτών περιοριστικών μέτρων αποτελούσε «απάντηση στη συνέχιση της επίθεσης της Ρωσικής Ομοσπονδίας κατά της Ουκρανίας». Η αιτιολογική σκέψη 19 του ίδιου κανονισμού, η οποία επαναλαμβάνει την αιτιολογική σκέψη 13 της απόφασης 2022/1909, εκθέτει στη συνέχεια τα είδη των απαγορευμένων υπηρεσιών νομικών συμβουλών.

96 Το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι από τις κρίσιμες αιτιολογικές σκέψεις της απόφασης 2022/1909 και του κανονισμού 2022/1904 προκύπτει ότι η επίδικη απαγόρευση αποσκοπεί στην περαιτέρω εντατικοποίηση της πίεσης που ασκείται στη Ρωσική Ομοσπονδία για τον τερματισμό του επιθετικού της πολέμου κατά της Ουκρανίας. Προς τούτο, η επίδικη απαγόρευση επιδιώκει να καταστήσει δυσχερέστερη για τη Ρωσική Κυβέρνηση και για τις οντότητες που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών ή κεφαλαίων εντός της Ένωσης, στερώντας τους την αναγκαία για τέτοιες πράξεις τεχνικο-νομική αρωγή.

97 Πράγματι, από τις προαναφερθείσες αιτιολογικές σκέψεις προκύπτει ότι, λαμβανομένης υπόψη της επιδείνωσης της κατάστασης στην Ουκρανία, τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και, στη συνέχεια, το Συμβούλιο, θέλησαν να αυξήσουν την πίεση που ασκείται στη Ρωσική Ομοσπονδία μέσω πρόσθετων περιοριστικών μέτρων, σκοπός των οποίων ήταν να συμβάλουν στον τερματισμό του επιθετικού πολέμου της Ρωσικής Ομοσπονδίας κατά της Ουκρανίας. Δεδομένου ότι οι υπηρεσίες νομικών συμβουλών που παρέχονται από δικηγόρους της Ένωσης αποτελούν ουσιώδες στοιχείο για την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ένωση από τη Ρωσική Κυβέρνηση και από κάθε οντότητα που έχει την έδρα της στη Ρωσία, η απαγόρευση παροχής νομικών συμβουλών είναι πρόσφορη για τον περιορισμό της άσκησης των εν λόγω δραστηριοτήτων. Συνεπώς, ο περιορισμός αυτός δύναται να οδηγήσει σε μείωση των οικονομικών και χρηματοπιστωτικών πόρων του ρωσικού καθεστώτος και, ως εκ τούτου, να αυξήσει το κόστος των ενεργειών της Ρωσικής Ομοσπονδίας που υπονομεύουν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας.

98 Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η επίδικη απαγόρευση συνοδεύεται από τις διατάξεις περί εξαιρέσεως και τις διατάξεις περί απαλλαγής, οι οποίες καθιστούν δυνατό τον περιορισμό του περιεχομένου της όσον αφορά τόσο το καθ' ύλην όσο και το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της.

99 Συγκεκριμένα, κατ' αρχάς, οι διατάξεις περί εξαιρέσεως περιορίζουν το περιεχόμενο της γενικής απαγόρευσης παροχής νομικών συμβουλών, αποκλείοντας από το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της, μεταξύ άλλων, τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών που παρέχονται στο πλαίσιο δικαστικής, διοικητικής ή διαιτητικής διαδικασίας. Επομένως, στην απαγόρευση αυτή υπόκεινται μόνον οι νομικές συμβουλές που αφορούν εξωδικαστικά ζητήματα.

100 Εν συνεχεία, αφενός, το άρθρο 5ιδ, παράγραφος 10, του κανονισμού 833/2014 προβλέπει τη δυνατότητα παρέκκλισης από την επίδικη απαγόρευση για ορισμένες υπηρεσίες νομικών συμβουλών οι οποίες, ως προς τους τομείς που απαριθμούνται σε αυτό, ενδέχεται, μεταξύ άλλων, να αποδειχθούν αναγκαίες ή χρήσιμες για την Ένωση και συνάδουν με τους σκοπούς της εξωτερικής δράσης της Ένωσης, στο μέτρο που στην εν λόγω διάταξη μνημονεύονται τομείς για τους οποίους δεν έχουν ληφθεί τομεακά περιοριστικά μέτρα.

101 Αφετέρου, το άρθρο 12β, παράγραφος 2α, του κανονισμού 833/2014 προβλέπει επίσης τη δυνατότητα παρέκκλισης από την επίδικη απαγόρευση για ορισμένες υπηρεσίες νομικών συμβουλών, όταν αυτές είναι απολύτως αναγκαίες για την αποεπένδυση από τη Ρωσία ή για την αποχώρηση από επιχειρηματικές δραστηριότητες στη Ρωσία, εφόσον πληρούνται δύο προϋποθέσεις. Εξάλλου, επισημαίνεται ότι, μολονότι η απαλλαγή αυτή ήταν χρονικά περιορισμένη (αρχικώς έως τις 31 Δεκεμβρίου 2023), η ισχύς της παρατάθηκε έως τις 31 Μαρτίου 2024 με τον κανονισμό (ΕΕ) 2023/1214 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουνίου 2023, για την τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 833/2014 (ΕΕ 2023, L 159 I, σ. 1), στη συνέχεια δε έως τις 31 Ιουλίου 2024 με τον κανονισμό (ΕΕ) 2023/2878 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2023, για την τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 833/2014 (ΕΕ L, 2023/2878).

102 Τέλος, το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της επίδικης απαγόρευσης είναι επίσης περιορισμένο. Συγκεκριμένα, η απαγόρευση αυτή αφορά μόνον τις νομικές υπηρεσίες που παρέχονται στη Ρωσική Κυβέρνηση και σε νομικά πρόσωπα, οντότητες και φορείς που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία. Επομένως, οι νομικές συμβουλές που παρέχονται σε φυσικά ιδίως πρόσωπα δεν εμπίπτουν στην εν λόγω απαγόρευση.

103 Ως εκ τούτου, η επίδικη απαγόρευση ανταποκρίνεται με συνέπεια και κατά τρόπο πρόσφορο στον σκοπό της περαιτέρω εντατικοποίησης της πίεσης που ασκείται στη Ρωσική Ομοσπονδία για τον τερματισμό του επιθετικού πολέμου της κατά της Ουκρανίας. Οι διατάξεις περί απαλλαγής, στο μέτρο που καθιστούν δυνατή την άρση της επίδικης απαγόρευσης σε επακριβώς προσδιορισμένες περιπτώσεις, επιδιώκουν και οι ίδιες τον ως άνω σκοπό γενικού συμφέροντος.

104 Τέταρτον, πρέπει να εξεταστεί αν η επέμβαση στο θεμελιώδες δικαίωμα σεβασμού της επικοινωνίας μεταξύ δικηγόρων και πελατών, την οποία ενδέχεται να συνεπάγονται οι διατάξεις περί απαλλαγής, περιορίζεται στο αναγκαίο για την επίτευξη των επιδιωκόμενων με τους κανονισμούς 2022/1904, 2022/2474 και 2023/427 σκοπών μέτρου.

105 Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι οι διατάξεις περί απαλλαγής αποσκοπούν στην άρση της επίδικης απαγόρευσης για λόγους πολιτικούς, ανθρωπιστικούς, στρατηγικούς και οικονομικούς, μεταξύ άλλων σε καταστάσεις που μπορούν να αποδειχθούν επωφελείς για την Ένωση, όπως εκτέθηκε ιδίως στη σκέψη 100 ανωτέρω. Στο πλαίσιο αυτό, οι διατάξεις περί απαλλαγής περιορίζουν το περιεχόμενο της επίδικης απαγόρευσης, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 100 και 101 ανωτέρω, και, επομένως, εξασφαλίζουν την αναλογικότητά της. Εξάλλου, είναι αληθές ότι οι διατάξεις αυτές, στο μέτρο που αμβλύνουν την αυστηρότητα της επίδικης απαγόρευσης, είναι ικανές να επηρεάσουν την επίτευξη του γενικού θεμιτού σκοπού που επιδιώκεται με την εν λόγω απαγόρευση, ο οποίος συνίσταται στον περιορισμό των οικονομικών και χρηματοπιστωτικών πόρων του ρωσικού καθεστώτος, προκειμένου αυτό να παύσει τον επιθετικό του πόλεμο στην Ουκρανία. Εξ αυτού του λόγου δικαιολογείται το ότι οι αρμόδιες αρχές έχουν τη δυνατότητα να άρουν την επίδικη απαγόρευση μόνον αφού διαπιστώσουν ότι τούτο είναι αναγκαίο και υπό την επιφύλαξη της τήρησης των προϋποθέσεων που απαριθμούνται στις διατάξεις περί απαλλαγής.

106 Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί ότι οι διατάξεις περί απαλλαγής δεν βαίνουν πέραν του αναγκαίου μέτρου για την αποτελεσματική επίτευξη των σκοπών της επίδικης απαγόρευσης, ενώ διασφαλίζουν παράλληλα την αναλογικότητά της.

107 Επομένως, το τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως, με το οποίο προβάλλεται ότι η επίμαχη απαγόρευση συνιστά επέμβαση στο άρθρο 7 του Χάρτη, είναι, εν πάση περιπτώσει, αβάσιμο. Συνεπώς, ο πρώτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

2. Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται επέμβαση στην ανεξαρτησία του δικηγόρου και στις αξίες του κράτους δικαίου, καθώς και παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας

108 Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως υποδιαιρείται σε δύο σκέλη.

α) Επί του πρώτου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται επέμβαση στην ανεξαρτησία του δικηγόρου και στις αξίες του κράτους δικαίου

109 Το πρώτο σκέλος του δευτέρου λόγου ακυρώσεως περιλαμβάνει δύο αιτιάσεις. Με τις δύο αυτές αιτιάσεις, οι προσφεύγοντες ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο να εξετάσει τη νομιμότητα της επίδικης απαγόρευσης υπό το πρίσμα του άρθρου 2 ΣΕΕ.

110 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τη Δημοκρατία της Εσθονίας, την Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, εκτιμά ότι η επιχειρηματολογία των προσφευγόντων η οποία στηρίζεται στις κατοχυρωμένες στο άρθρο 2 ΣΕΕ αξίες της Ένωσης είναι απαράδεκτη, διότι δεν είναι επαρκώς τεκμηριωμένη.

111 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί, κατ' αρχάς, η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε το Συμβούλιο, στη συνέχεια να αναλυθεί η αιτίαση με την οποία προβάλλεται επέμβαση στην ανεξαρτησία του δικηγόρου και, τέλος, η αιτίαση με την οποία προβάλλεται επέμβαση στις αξίες του κράτους δικαίου.

1) Επί της ενστάσεως απαραδέκτου η οποία στηρίζεται στο άρθρο 76 του Κανονισμού Διαδικασίας

112 Δυνάμει του άρθρου 76, στοιχείο δ', του Κανονισμού Διαδικασίας, το δικόγραφο της προσφυγής ή αγωγής πρέπει να περιέχει, μεταξύ άλλων, συνοπτική έκθεση των προβαλλόμενων λόγων ή ισχυρισμών. Περαιτέρω, κατά πάγια νομολογία, τούτο πρέπει να γίνεται με τη δέουσα σαφήνεια και ακρίβεια, ώστε να μπορεί ο αντίδικος να προετοιμάσει την άμυνά του και το Γενικό Δικαστήριο να αποφανθεί επί της προσφυγής, χωρίς να απαιτούνται άλλα στοιχεία. Συγκεκριμένα, είναι αναγκαίο, προκειμένου μια προσφυγή ή αγωγή να είναι παραδεκτή, τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία επί των οποίων αυτή στηρίζεται να προκύπτουν, τουλάχιστον συνοπτικώς, αλλά κατά τρόπο συνεκτικό και κατανοητό, από το ίδιο το δικόγραφο, τούτο δε προς κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Πάντοτε κατά πάγια νομολογία, κάθε ισχυρισμός ή λόγος που δεν διατυπώνεται με επαρκή πληρότητα στο εισαγωγικό δικόγραφο πρέπει να θεωρείται απαράδεκτος. Ανάλογες απαιτήσεις προβλέπονται όταν προβάλλεται αιτίαση προς στήριξη κάποιου λόγου (βλ. απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2020, Kampete κατά Συμβουλίου, T-164/18, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2020:54, σκέψη 112 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

113 Εν προκειμένω, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν, στηριζόμενοι στη νομολογία του ΕΔΔΑ και του Δικαστηρίου, ότι η διαφύλαξη της θεμελιώδους αποστολής του δικηγόρου, ήτοι της προάσπισης των πολιτών, είναι αναγκαία για την προαγωγή, εντός της Ένωσης, των θεμελιωδών αξιών που απαριθμούνται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, όπως είναι η δημοκρατία, το κράτος δικαίου ή ακόμη τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 47 του Χάρτη.

114 Η επέμβαση στην ανεξαρτησία του δικηγόρου προκύπτει ειδικότερα από το γεγονός ότι η επίδικη απαγόρευση, μέσω των διατάξεών της περί απαλλαγής, περιορίζει τη δυνατότητα των δικηγόρων να αναλαμβάνουν και στη συνέχεια να εκτελούν εντολές. Επομένως, η επίδικη απαγόρευση θίγει τη θεμελιώδη αποστολή του δικηγόρου και, ως εκ τούτου, τις θεμελιώδεις αξίες που απαριθμούνται στο άρθρο 2 ΣΕΕ.

115 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν, επομένως, ότι η επίδικη απαγόρευση, στο μέτρο που περιορίζει κατ' αρχήν την εκ μέρους των δικηγόρων παροχή υπηρεσιών νομικών συμβουλών, ενδέχεται να αντιβαίνει στις θεμελιώδεις αξίες που απαριθμούνται στο άρθρο 2 ΣΕΕ.

116 Συνεπώς, οι προσφεύγοντες εξέθεσαν, έστω συνοπτικώς, με το δικόγραφο της προσφυγής τους κατά τρόπο συνεκτικό και κατανοητό, τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία επί των οποίων στηρίζονται.

117 Κατά συνέπεια, η ένσταση απαραδέκτου που στηρίζεται στο άρθρο 76, στοιχείο δ', του Κανονισμού Διαδικασίας πρέπει να απορριφθεί.

2) Επί της πρώτης αιτιάσεως, η οποία αφορά επέμβαση στην ανεξαρτησία του δικηγόρου

118 Οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από την Bundesrechtsanwaltskammer και τον Ordre des avocats de Genève, υποστηρίζουν ότι η υποχρέωση υποβολής αίτησης για τη χορήγηση άδειας για την παροχή νομικών συμβουλών συνιστά επέμβαση στην ανεξαρτησία του δικηγόρου, η οποία είναι αναγκαία για τη διασφάλιση του σεβασμού των αξιών της Ένωσης που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, όπως είναι η δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Συνεπώς, η ανεξαρτησία του δικηγόρου είναι αναγκαία για τη διασφάλιση του κράτους δικαίου.

119 Οι επίδικες διατάξεις θίγουν την ανεξαρτησία των δικηγόρων τόσο έναντι των δημοσίων αρχών όσο και έναντι των πελατών τους και τους εμποδίζουν να εκπληρώσουν το καθήκον πίστεως που υπέχουν έναντι αυτών. Οι εξαιρέσεις που προβλέπουν οι διατάξεις αυτές είναι περιορισμένες και καλύπτουν μέρος μόνον των υπηρεσιών νομικών συμβουλών. Οι προσφεύγοντες υπενθυμίζουν ότι ο κώδικας δεοντολογίας για τους Ευρωπαίους δικηγόρους, ο οποίος καταρτίστηκε από το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Δικηγορικών Συλλόγων, δεν επιτρέπει την άσκηση επιρροής από τρίτους, πολλώ δε μάλλον από δημόσιες αρχές, ως προς τη διαδικασία ανάληψης και την εκτέλεση των εντολών του δικηγόρου.

120 Οι προσφεύγοντες υπογραμμίζουν επίσης ότι οι αρχές οφείλουν να μη λαμβάνουν μέτρα που θα έθεταν σε κίνδυνο την ανεξαρτησία των δικηγόρων. Ο περιορισμός, εκ μέρους των εθνικών ή των ευρωπαϊκών αρχών, των ζητημάτων επί των οποίων μπορούν να παρεμβαίνουν οι δικηγόροι και των προσώπων στα οποία δύνανται να παρέχουν νομικές συμβουλές συνιστά επέμβαση στην ανεξαρτησία των δικηγόρων και όχι μόνο στην ελευθερία τους να παρέχουν ορισμένες υπηρεσίες.

121 Ο Ordre des avocats de Genève προσθέτει ότι η ανεξαρτησία του δικηγόρου έναντι των δημοσίων αρχών, των τρίτων και των πελατών τους προστατεύεται από το άρθρο 47 του Χάρτη και το άρθρο 2 ΣΕΕ. Η επίδικη απαγόρευση συνιστά αδικαιολόγητη προσβολή της εν λόγω ανεξαρτησίας, ενώ ο δικηγόρος πρέπει να έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ελεύθερα αν θα αναλάβει ή όχι μια υπόθεση, κατά τρόπον ώστε να μην περιορίζεται η δυνατότητα κάθε προσώπου να προασπίσει τα δικαιώματά του.

122 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τη Δημοκρατία της Εσθονίας, την Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, δεν δέχεται ότι υφίσταται επέμβαση στην ανεξαρτησία του δικηγόρου.

123 Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι από το άρθρο 2 ΣΕΕ προκύπτει ότι η Ένωση βασίζεται σε αξίες, όπως το κράτος δικαίου, οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη σε μια κοινωνία η οποία χαρακτηρίζεται, μεταξύ άλλων, από τη δικαιοσύνη (απόφαση της 20ής Απριλίου 2021, Repubblika, C-896/19, EU:C:2021:311, σκέψη 62). Σε περιπτώσεις προσβολής των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, ο ενδιαφερόμενος έχει, στην πράξη, τη δυνατότητα να προσφύγει στη δικαιοσύνη, δεδομένου ότι η ύπαρξη αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου προς διασφάλιση της τηρήσεως των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την ύπαρξη κράτους δικαίου (πρβλ. απόφαση της 28ης Μαρτίου 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, σκέψη 73 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

124 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ο δικηγόρος είναι αρωγός της δικαιοσύνης ο οποίος παρέχει με πλήρη ανεξαρτησία τη νομική συνδρομή που χρειάζονται οι πελάτες του. Πράγματι, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει την αποστολή των δικηγόρων, οι οποίοι καλούνται να παράσχουν, με πλήρη ανεξαρτησία και χάριν του προέχοντος συμφέροντος της απονομής της δικαιοσύνης, τη νομική προστασία που χρειάζεται ο πελάτης (απόφαση της 18ης Μαΐου 1982, AM & S Europe κατά Επιτροπής, 155/79, EU:C:1982:157, σκέψη 24). Το Δικαστήριο υπογραμμίζει επίσης ότι η θεμελιώδης αποστολή του δικηγόρου περιλαμβάνει, αφενός, την απαίτηση, της οποίας η σπουδαιότητα αναγνωρίζεται σε όλα τα κράτη μέλη, κατά την οποία κάθε πολίτης πρέπει να έχει τη δυνατότητα να απευθύνεται ελεύθερα στον δικηγόρο του, του οποίου το επάγγελμα περιλαμβάνει, από την ίδια τη φύση του, το καθήκον παροχής, κατά τρόπο ανεξάρτητο, νομικών συμβουλών σε όλους όσους τις χρειάζονται και, αφετέρου, τη συνακόλουθη υποχρέωση πίστεως του δικηγόρου έναντι του πελάτη του (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2022, Orde van Vlaamse Balies κ.λπ., C-694/20, EU:C:2022:963, σκέψη 28).

125 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ανεξαρτησία του δικηγόρου έχει ιδιαίτερη σημασία για την προστασία του δικαιώματος του πελάτη του σε πραγματική προσφυγή και στο πλαίσιο αυτό εξαρτά το παραδεκτό προσφυγής ιδιώτη από την εκπροσώπηση του προσφεύγοντος από ανεξάρτητο τρίτο πρόσωπο. Πράγματι, ο σκοπός της αποστολής του δικηγόρου να εκπροσωπεί τον διάδικο, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 19 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνίσταται κυρίως στη διασφάλιση της προστασίας και της υπεράσπισης των συμφερόντων του εντολέα, σύμφωνα με τον νόμο και τους ισχύοντες επαγγελματικούς και δεοντολογικούς κανόνες. Η απαίτηση ανεξαρτησίας δεν ορίζεται μόνο με αρνητικό τρόπο, δηλαδή με την απουσία εργασιακής σχέσης, αλλά και με θετικό τρόπο, δηλαδή με παραπομπή στους κανόνες επαγγελματικής δεοντολογίας. Συναφώς, η ανεξαρτησία του δικηγόρου δεν πρέπει να νοείται ως απουσία οποιουδήποτε συνδέσμου με τον εντολέα του, αλλά μόνον ως απουσία συνδέσμων που θίγουν προδήλως την ικανότητά του να φέρει εις πέρας το υπερασπιστικό του έργο υπηρετώντας κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα συμφέροντα του εντολέα του, σύμφωνα με τον νόμο και τους επαγγελματικούς και δεοντολογικούς κανόνες (πρβλ. απόφαση της 24ης Μαρτίου 2022, PJ και PC κατά EUIPO, C-529/18 P και C-531/18 P, EU:C:2022:218, σκέψεις 65, 66 και 69 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Επομένως, το δικαίωμα του πολίτη να συμβουλεύεται δικηγόρο ο οποίος παρέχει τις συμβουλές του με πλήρη ανεξαρτησία είναι σύμφυτο με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής.

126 Τέλος, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ. (C-309/99, EU:C:2002:98), το Δικαστήριο, αφού διαπίστωσε την απουσία ενωσιακών κανόνων σχετικά με την ανεξαρτησία των δικηγόρων, παρέπεμψε στο εφαρμοστέο εθνικό νομικό πλαίσιο, ήτοι στον Samenwerkingsverordening 1993 (ρύθμιση του 1993 περί επαγγελματικών συνεταιρισμών), τον οποίο εξέδωσε ο Nederlandse Orde van Advocaten (Ολλανδικός Δικηγορικός Σύλλογος), προκειμένου να καθορίσει τα όρια της ανεξαρτησίας του δικηγόρου (πρβλ. απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ., C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψεις 99 έως 102).

127 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι, παρότι δεν υπάρχει κανόνας πρωτογενούς δικαίου ο οποίος να κατοχυρώνει και να ορίζει την ανεξαρτησία του δικηγόρου, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει τη σημασία της ανεξαρτησίας αυτής για τη διασφάλιση του δικαιώματος των πολιτών σε πραγματική προσφυγή στις περιπτώσεις που συνδέονται με ένδικη διαδικασία.

128 Βεβαίως, από τις διατάξεις του κώδικα δεοντολογίας για τους Ευρωπαίους δικηγόρους τις οποίες επικαλούνται οι προσφεύγοντες, κατά τις οποίες η ανεξαρτησία του δικηγόρου «είναι αναγκαία τόσο σε εξωδικαστικά ζητήματα όσο και σε ένδικες υποθέσεις», προκύπτει ότι η ανεξαρτησία μπορεί να καταλαμβάνει και δραστηριότητες παροχής νομικών συμβουλών που δεν συνδέονται με ένδικη διαδικασία.

129 Ωστόσο, οι διατάξεις του κώδικα δεοντολογίας για τους Ευρωπαίους δικηγόρους δεν συνιστούν κανόνες του δικαίου της Ένωσης και δεν μπορούν να αποτελέσουν νομική βάση για την αναγνώριση της ανεξαρτησίας του δικηγόρου σε επίπεδο Ένωσης. Επιπλέον, οι εν λόγω διατάξεις δεν θίγουν την ελευθερία κάθε κράτους μέλους να ρυθμίζει την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος στην επικράτειά του. Οι ισχύοντες για το επάγγελμα αυτό κανόνες μπορούν, ως εκ τούτου, να διαφέρουν ουσιωδώς από κράτος μέλος σε κράτος μέλος (απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ., C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψη 99). Επίσης, δεν αμφισβητείται ότι οι προσφεύγοντες δεν αναφέρθηκαν στο συγκεκριμένο περιεχόμενο που έχει η έννοια της ανεξαρτησίας των δικηγόρων στο Βέλγιο. Εν πάση περιπτώσει, από τις διατάξεις του κώδικα δεοντολογίας για τους Ευρωπαίους δικηγόρους προκύπτει ότι η ανεξαρτησία η οποία κατοχυρώνεται στα εξωδικαστικά ζητήματα αποσκοπεί στο να διασφαλιστεί ότι ο δικηγόρος συμβουλεύει τον πελάτη του χωρίς μεροληψία, χωρίς κανένα προσωπικό συμφέρον και χωρίς καμία εξωτερική πίεση. Οι διατάξεις αυτές αφορούν, ως εκ τούτου, τον τρόπο με τον οποίο ο δικηγόρος πρέπει να ασκεί τη συμβουλευτική του δραστηριότητα. Επομένως, οι διατάξεις του κώδικα δεοντολογίας για τους Ευρωπαίους δικηγόρους δεν είναι ικανές να δικαιολογήσουν το ότι η ανεξαρτησία του δικηγόρου, την οποία αναγνωρίζει το Δικαστήριο ως αναγκαία για την προστασία του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής, μπορεί να διασφαλίσει στους δικηγόρους πλήρη ελευθερία κατά την επιλογή της εντολής τους σε όλους τους τομείς παροχής νομικών συμβουλών.

130 Εν προκειμένω, από την ανάλυση του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου ακυρώσεως προκύπτει ότι η επίδικη απαγόρευση δεν ισχύει για τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών που παρέχονται από δικηγόρο και συνδέονται με ένδικη διαδικασία και ότι, ως εκ τούτου, η απαγόρευση αυτή δεν συνεπάγεται καμία επέμβαση στο δικαίωμα πραγματικής προσφυγής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη.

131 Επομένως, δεν αποδείχθηκε ότι η επίδικη απαγόρευση μπορεί να συνεπάγεται επέμβαση στην ανεξαρτησία του δικηγόρου, όπως αυτή αναγνωρίζεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου για τους σκοπούς της προστασίας του ως άνω δικαιώματος.

132 Επιπλέον, ακόμη και αν υποτεθεί ότι η ανεξαρτησία του δικηγόρου πρέπει, όπως και η προστασία του επαγγελματικού απορρήτου που απορρέει από το άρθρο 7 του Χάρτη, να αναγνωρίζεται επίσης και εκτός πλαισίου ένδικης διαφοράς και ότι διαπιστώνεται επέμβαση στην ανεξαρτησία αυτή, υπενθυμίζεται ότι η μια τέτοια ανεξαρτησία δεν συνεπάγεται ότι το δικηγορικό επάγγελμα δεν μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς. Πράγματι, η ανεξαρτησία αυτή μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς που δικαιολογούνται από σκοπούς γενικού συμφέροντος που επιδιώκει η Ένωση, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί δεν συνιστούν, σε σχέση προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, δυσανάλογη και ανεπίτρεπτη επέμβαση που να θίγει την ίδια την υπόσταση της ανεξαρτησίας των δικηγόρων (πρβλ. απόφαση της 28ης Μαρτίου 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, σκέψη 148).

133 Αφενός, από τις σκέψεις 94 έως 103 ανωτέρω προκύπτει ότι η επίδικη απαγόρευση, όπως οριοθετείται ιδίως από τις διατάξεις περί απαλλαγής, επιδιώκει σκοπούς γενικού συμφέροντος.

134 Αφετέρου, μολονότι οι διατάξεις περί απαλλαγής παρέχουν στις αρμόδιες αρχές την ευχέρεια να άρουν την επίδικη απαγόρευση όσον αφορά ορισμένες υπηρεσίες νομικών συμβουλών, οι εν λόγω διατάξεις δεν παρέχουν στις αρμόδιες αρχές τη δυνατότητα να ασκούν επιρροή επί του περιεχομένου αυτού καθεαυτό των συμβουλών που θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να παρασχεθούν από τον δικηγόρο στη Ρωσική Κυβέρνηση ή σε οντότητα με έδρα στη Ρωσία. Το ίδιο ισχύει και για την ίδια την επίδικη απαγόρευση. Στην περίπτωση κατά την οποία ο δικηγόρος τυγχάνει απαλλαγής, ή ακόμη και εξαιρέσεως, παραμένει ελεύθερος κατά την άσκηση της συμβουλευτικής του δραστηριότητας προς τον πελάτη του. Επομένως, η επίδικη απαγόρευση και, ειδικότερα, οι διατάξεις περί απαλλαγής δεν συνιστούν δυσανάλογη και ανεπίτρεπτη επέμβαση θίγουσα την ίδια την ουσία της ανεξαρτησίας των δικηγόρων.

135 Ως εκ τούτου, ακόμη και αν υποτεθεί ότι υφίσταται επέμβαση στην ανεξαρτησία των δικηγόρων, η επέμβαση αυτή είναι δικαιολογημένη και σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας.

136 Κατά συνέπεια, η πρώτη αιτίαση του πρώτου σκέλους του δευτέρου λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

3) Επί της δεύτερης αιτιάσεως, η οποία αφορά επέμβαση στις αξίες του κράτους δικαίου

137 Οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από τον Bundesrechtsanwaltskammer και τον Ordre des avocats de Genève, υποστηρίζουν ότι η διαφύλαξη της αποστολής των δικηγόρων είναι αναγκαία για την προαγωγή των θεμελιωδών αξιών που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ. Επομένως, η επίδικη απαγόρευση υπονομεύει το κράτος δικαίου, το οποίο περιλαμβάνει διάφορες αρχές, μεταξύ των οποίων τις αρχές της ασφάλειας δικαίου, της πρόσβασης στη δικαιοσύνη και της δικαιοσύνης, καθώς και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η πρόσβαση σε νομικές συμβουλές τις οποίες παρέχει δικηγόρος, ακόμη και σε εξωδικαστικά ζητήματα, καθιστά δυνατή τη διασφάλιση του σεβασμού του κράτους δικαίου, όπως επιβεβαιώνεται από πολυάριθμα έγγραφα πολιτικής και νομικής φύσεως. Η προσβολή αυτή του κράτους δικαίου είναι προδήλως δυσανάλογη και δεν είναι δυνατή η ερμηνεία της επίδικης απαγόρευσης κατά τρόπο ο οποίος να συνάδει προς κανόνες υπέρτερης ισχύος.

138 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τη Δημοκρατία της Εσθονίας, την Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, αντικρούει τη θέση των προσφευγόντων. Ειδικότερα, το Συμβούλιο θεωρεί ότι τα στοιχεία που προσέθεσαν οι προσφεύγοντες με το υπόμνημα απαντήσεως υπερβαίνουν το πλαίσιο της απλής ανάπτυξης και, επομένως, είναι απαράδεκτα δυνάμει του άρθρου 84 του Κανονισμού Διαδικασίας.

139 Πρέπει να εξεταστούν διαδοχικά η ένσταση απαραδέκτου του Συμβουλίου και το βάσιμο της δεύτερης αιτιάσεως του πρώτου σκέλους του δευτέρου λόγου ακυρώσεως των προσφευγόντων.

i) Επί της ενστάσεως απαραδέκτου η οποία στηρίζεται στο άρθρο 84 του Κανονισμού Διαδικασίας

140 Βάσει του άρθρου 84, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, κατά τη διάρκεια της δίκης απαγορεύεται η προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός αν στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία.

141 Εν προκειμένω, ήδη με το δικόγραφο της προσφυγής, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι η εκτίμηση της νομικής κατάστασης ενός προσώπου, η οποία καθίσταται δυνατή με την παροχή νομικών συμβουλών, αποτελεί ουσιώδη δραστηριότητα σε ένα κράτος δικαίου. Επομένως, η παροχή νομικών συμβουλών από τον δικηγόρο διασφαλίζεται από τα άρθρα 7 και 47 του Χάρτη και αποτελεί επίσης κοινή αξία για το σύνολο των κρατών μελών.

142 Στη συνέχεια, οι προσφεύγοντες επισήμαναν, με το υπόμνημα απαντήσεως, ότι η έννοια του «κράτους δικαίου» περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τις αρχές της ασφάλειας δικαίου, της πρόσβασης στη δικαιοσύνη και της δικαιοσύνης, όπως είχε υπογραμμίσει το ίδιο το Συμβούλιο με το υπόμνημα αντικρούσεως. Υπενθύμισαν επίσης, σε συνέχεια του δικογράφου της προσφυγής τους, ότι το άρθρο 2 ΣΕΕ κατοχυρώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα.

143 Εν συνεχεία, οι προσφεύγοντες υπογράμμισαν ότι η πρόσβαση στις νομικές συμβουλές του δικηγόρου, την οποία περιορίζει η επίδικη απαγόρευση, είναι αναγκαία για να διασφαλιστεί ο σεβασμός καθενός εκ των προαναφερθέντων δικαιωμάτων και αρχών. Κατά συνέπεια, η πρόσβαση στις νομικές συμβουλές του δικηγόρου απαιτείται για τη διασφάλιση του σεβασμού του κράτους δικαίου.

144 Ως εκ τούτου, τα επιχειρήματα που προέβαλαν οι προσφεύγοντες με το υπόμνημα απαντήσεως συνιστούν ανάπτυξη λόγων ακυρώσεως και αιτιάσεων που περιλαμβάνονται στο δικόγραφο της προσφυγής και είναι, ως εκ τούτου, παραδεκτά.

145 Επομένως, η ένσταση απαραδέκτου πρέπει να απορριφθεί.

ii) Επί της επεμβάσεως στις αξίες του κράτους δικαίου

146 Το Γενικό Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η αρχή κατά την οποία η Ένωση βασίζεται, ιδίως, στην αξία του κράτους δικαίου προκύπτει τόσο από το άρθρο 2 ΣΕΕ, που περιλαμβάνεται στις κοινές διατάξεις της Συνθήκης ΕΕ, όσο και από το άρθρο 21 ΣΕΕ, περί της εξωτερικής δράσης της Ένωσης, στο οποίο παραπέμπει το σχετικό με την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) άρθρο 23 ΣΕΕ [απόφαση της 22ας Ιουνίου 2021, Βενεζουέλα κατά Συμβουλίου (Επηρεασμός τρίτου κράτους), C-872/19 P, EU:C:2021:507, σκέψη 49].

147 Όπως υπομνήσθηκε στις σκέψεις 40 και 41 ανωτέρω, το θεμελιώδες δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και δίκαιης δίκης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη έχει κεφαλαιώδη σημασία για τη διασφάλιση της αξίας του κράτους δικαίου, το οποίο επιτάσσει την ελεύθερη πρόσβαση όλων των φυσικών και νομικών προσώπων της Ένωσης στο δίκαιο της Ένωσης, καθώς και τη δυνατότητα των πολιτών να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.

148 Εξάλλου, το Γενικό Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι υπάρχει μη εξαντλητικός κατάλογος των αρχών και των κανόνων που δύνανται να εμπίπτουν στην έννοια του «κράτους δικαίου». Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται οι αρχές της νομιμότητας και της ασφάλειας δικαίου, του δικαστικού ελέγχου –περιλαμβανόμενου του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων–, και της ισότητας ενώπιον του νόμου (πρβλ. απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, Klyuyev κατά Συμβουλίου, T-340/14, EU:T:2016:496, σκέψη 88).

149 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, με τα επιχειρήματά τους, οι προσφεύγοντες δεν προβάλλουν παραβίαση αυτού καθαυτό του κράτους δικαίου, αλλά των αξιών που το συνθέτουν και οι οποίες βρίσκουν τη νομική τους έκφραση σε αρχές του δικαίου της Ένωσης.

150 Με το πρώτο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η δυνατότητα κάθε προσώπου να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε νομικές συμβουλές δικηγόρου, τόσο στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς όσο και σε εξωδικαστικά ζητήματα, διασφαλίζεται βάσει της αρχής της ασφάλειας δικαίου.

151 Η θεμελιώδης αυτή αρχή του δικαίου της Ένωσης απαιτεί, ιδίως, να είναι σαφής και ακριβής η ρύθμιση, ώστε οι πολίτες να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και να λαμβάνουν κατά συνέπεια τα μέτρα τους (απόφαση της 28ης Μαρτίου 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, σκέψη 161).

152 Επομένως, η αρχή της ασφάλειας δικαίου συνδέεται με τα εγγενή χαρακτηριστικά που πρέπει να φέρουν οι κανόνες δικαίου. Όπως ορθώς επισημαίνει το Συμβούλιο, η εν λόγω αρχή δεν συνίσταται, αντιθέτως, στη διασφάλιση της δυνατότητας των δικηγόρων ή άλλων επαγγελματιών του δικαίου να παρέχουν συμβουλές σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι κανόνες αυτοί πρέπει να ερμηνεύονται.

153 Επομένως, το πρώτο επιχείρημα των προσφευγόντων πρέπει να απορριφθεί.

154 Με το δεύτερο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η δυνατότητα κάθε προσώπου να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε νομικές συμβουλές δικηγόρου, τόσο στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς όσο και σε εξωδικαστικά ζητήματα, καθιστά δυνατή τη διασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

155 Όπως επισημαίνει το Συμβούλιο, το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη. Όπως προκύπτει από την απάντηση στο πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο αναγνωρίζεται μόνον όταν υφίσταται σύνδεσμος με ένδικη διαδικασία, προκειμένου να διαφυλαχθούν οι εγγυήσεις που απορρέουν από το άρθρο 47 του Χάρτη. Εν προκειμένω, όμως, σύμφωνα με την ερμηνεία που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 51 και 60 έως 63 ανωτέρω, η επίδικη απαγόρευση δεν εφαρμόζεται στις υπηρεσίες νομικών συμβουλών ακριβώς όταν υφίσταται τέτοιος σύνδεσμος.

156 Επιπλέον, όπως επισημάνθηκε σε απάντηση του πρώτου λόγου ακυρώσεως, κανένας κανόνας του δικαίου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 2 ΣΕΕ, δεν κατοχυρώνει ένα θεμελιώδες δικαίωμα κάθε προσώπου να συμβουλεύεται δικηγόρο σε εξωδικαστικά ζητήματα.

157 Κατά συνέπεια, το δεύτερο επιχείρημα των προσφευγόντων πρέπει να απορριφθεί.

158 Με το τρίτο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η δυνατότητα κάθε προσώπου να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε νομικές συμβουλές δικηγόρου, τόσο στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς όσο και σε εξωδικαστικά ζητήματα, διασφαλίζει τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μια κοινωνία, ιδίως του θεμελιώδους δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη.

159 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, πέραν του δικαιώματος σεβασμού της επικοινωνίας μεταξύ των δικηγόρων και των πελατών τους, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, οι προσφεύγοντες δεν προσδιορίζουν άλλα προσβαλλόμενα από την επίδικη απαγόρευση και από τις διατάξεις περί απαλλαγής δικαιώματα. Όπως, όμως, διευκρινίστηκε στο πλαίσιο της ανάλυσης του δευτέρου σκέλους του πρώτου λόγου ακυρώσεως, η επίδικη απαγόρευση, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων περί απαλλαγής, δεν συνεπάγεται καμία επέμβαση στο θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη.

160 Επομένως, το τρίτο επιχείρημα των προσφευγόντων είναι αβάσιμο.

161 Με το τέταρτο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η παροχή υπηρεσιών νομικών συμβουλών σε εξωδικαστικά ζητήματα αποτελεί μέρος της ουσιώδους δραστηριότητας του δικηγόρου, η οποία προστατεύεται από τις αξίες του κράτους δικαίου.

162 Εντούτοις, δεν μπορεί να συναχθεί από τη νομολογία του ΕΔΔΑ ή του Δικαστηρίου ότι τα άρθρα 7 και 47 του Χάρτη παρέχουν, μεμονωμένα ή από κοινού, δικαίωμα συμβουλής από δικηγόρο σε εξωδικαστικά ζητήματα, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 52 έως 63 ανωτέρω. Το δικαίωμα κάθε προσώπου να συμβουλεύεται δικηγόρο, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, έχει εφαρμογή μόνον υπό την προϋπόθεση ότι υφίσταται σύνδεσμος με ένδικη διαδικασία.

163 Επιπλέον, η παροχή νομικών συμβουλών από δικηγόρο σε εξωδικαστικά ζητήματα δεν διασφαλίζεται από το άρθρο 2 ΣΕΕ, ούτε, γενικότερα, από το δίκαιο της Ένωσης.

164 Επομένως, το τέταρτο επιχείρημα των προσφευγόντων είναι αβάσιμο.

165 Με το πέμπτο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι η επίδικη απαγόρευση δεν μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο συμβατό με το κράτος δικαίου. Πράγματι, η απαγόρευση αυτή συνίσταται στην πλήρη απαγόρευση παροχής υπηρεσιών νομικών συμβουλών, η οποία δεν συμβιβάζεται με τις αρχές της ασφάλειας δικαίου, της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, της δικαιοσύνης και του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

166 Ωστόσο, σύμφωνα με όσα υποστηρίζει το Συμβούλιο, το πεδίο εφαρμογής της επίδικης απαγόρευσης είναι περιορισμένο. Η εν λόγω απαγόρευση οριοθετήθηκε από τις διατάξεις περί εξαιρέσεως και από τις διατάξεις περί απαλλαγής. Λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων αυτών, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε, σε απάντηση του πρώτου λόγου ακυρώσεως, ότι η επίδικη απαγόρευση δεν συνεπάγεται επέμβαση στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 47 του Χάρτη και ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι τούτο συμβαίνει όσον αφορά το άρθρο 7 του Χάρτη, η επέμβαση αυτή δεν αντιβαίνει στο άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη. Ως εκ τούτου, για τους ίδιους λόγους, η επίδικη απαγόρευση δεν θίγει ούτε τις αρχές της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, της δικαιοσύνης και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τις οποίες επικαλούνται οι προσφεύγοντες. Υπενθυμίζεται, εξάλλου, ότι το επιχείρημα με το οποίο προβάλλεται παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου είναι, στο πλαίσιο του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως, αλυσιτελές.

167 Κατά συνέπεια, το πέμπτο επιχείρημα των προσφευγόντων πρέπει να απορριφθεί.

168 Με το έκτο και τελευταίο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η προβαλλόμενη προσβολή των αξιών του κράτους δικαίου συνιστά μέτρο προδήλως απρόσφορο για την επίτευξη των σκοπών που αναφέρει το Συμβούλιο.

169 Εντούτοις, από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι δεν αποδείχθηκε καμία προσβολή των αξιών του κράτους δικαίου.

170 Επομένως, το έκτο επιχείρημα των προσφευγόντων πρέπει να απορριφθεί.

171 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η δεύτερη αιτίαση του πρώτου σκέλους του δευτέρου λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

β) Επί του δευτέρου σκέλους, με το οποίο προβάλλεται παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας

172 Οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από τον Bundesrechtsanwaltskammer και τον Ordre des avocats de Genève, υποστηρίζουν, επικουρικώς, ότι οι κανονισμοί 2022/1904, 2022/2474 και 2023/427 παραβιάζουν την αρχή της αναλογικότητας, γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 ΣΕΕ. Συγκεκριμένα, η θέσπιση γενικού καθεστώτος απαγόρευσης παροχής υπηρεσιών νομικών συμβουλών δεν είναι πρόσφορη για την επίτευξη των επιδιωκόμενων θεμιτών σκοπών και βαίνει πέραν του απολύτως αναγκαίου για την επίτευξη των σκοπών αυτών μέτρου.

173 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τη Δημοκρατία της Εσθονίας, την Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, αντικρούει τα επιχειρήματα των προσφευγόντων.

174 Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η αρχή της αναλογικότητας, η οποία αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, απαιτεί να είναι τα προβλεπόμενα από διάταξη του δικαίου της Ένωσης μέσα πρόσφορα για την υλοποίηση του επιδιωκομένου από την οικεία διάταξη σκοπού και να μην υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρο (απόφαση της 13ης Μαρτίου 2012, Melli Bank κατά Συμβουλίου, C-380/09 P, EU:C:2012:137, σκέψη 52).

175 Υπενθυμίζεται επίσης ότι, όσον αφορά τον δικαστικό έλεγχο της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, πρέπει να αναγνωρίζεται στον νομοθέτη της Ένωσης ευρεία εξουσία εκτιμήσεως σε τομείς οι οποίοι προϋποθέτουν επιλογές πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής φύσεως εκ μέρους του και εντός των οποίων καλείται να προβεί σε σύνθετες εκτιμήσεις. Η νομιμότητα ενός μέτρου το οποίο έχει ληφθεί σε αυτούς τους τομείς θίγεται μόνον αν το μέτρο αυτό είναι προδήλως απρόσφορο σε σχέση με τον σκοπό που επιδιώκει το αρμόδιο θεσμικό όργανο (αποφάσεις της 28ης Μαρτίου 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, σκέψη 146, και της 15ης Φεβρουαρίου 2023, Belaeronavigatsia κατά Συμβουλίου, T-536/21, EU:T:2023:66, σκέψη 68).

176 Όπως διευκρινίστηκε στις σκέψεις 93 έως 103 ανωτέρω, η επίδικη απαγόρευση ανταποκρίνεται με συνέπεια και κατά τρόπο πρόσφορο στον σκοπό της περαιτέρω εντατικοποίησης της πίεσης που ασκείται στη Ρωσική Ομοσπονδία για τον τερματισμό του επιθετικού της πολέμου κατά της

Ουκρανίας και δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να θεωρηθεί ως προδήλως απρόσφορη υπό το πρίσμα του εν λόγω σκοπού. Εξ αυτού του λόγου και μόνον συνάγεται ότι η επίδικη απαγόρευση δεν αντιβαίνει στο άρθρο 5 ΣΕΕ.

177 Επιπλέον, και εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν υποτεθεί ότι με το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου ακυρώσεως οι προσφεύγοντες προβάλλουν δυσανάλογη προσβολή της θεμελιώδους αποστολής του δικηγόρου όσον αφορά τον σεβασμό και την προάσπιση του κράτους δικαίου, επισημαίνεται ότι η αποστολή αυτή δεν είναι απόλυτη και μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς που δικαιολογούνται από σκοπούς γενικού συμφέροντος που επιδιώκει η Ένωση, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί αυτοί δεν συνιστούν, σε σχέση προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, δυσανάλογη και ανεπίτρεπτη επέμβαση που να θίγει την ίδια την υπόσταση της αποστολής που ανατίθεται στους δικηγόρους σε ένα κράτος δικαίου (πρβλ. απόφαση της 28ης Μαρτίου 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, σκέψη 148).

178 Δεδομένου ότι οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν ότι υφίσταται επέμβαση ούτε στην ανεξαρτησία του δικηγόρου, όπως αυτή αναγνωρίζεται όσον αφορά το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, ούτε στις αξίες του κράτους δικαίου, δεν αποδείχθηκε ούτε και ότι η επίδικη απαγόρευση θίγει την ίδια την ουσία της αποστολής που εκπληρώνουν οι δικηγόροι σε ένα κράτος δικαίου.

179 Κατά συνέπεια, το δεύτερο σκέλος του δευτέρου λόγου ακυρώσεως είναι αβάσιμο και πρέπει να απορριφθεί.

3. Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου

180 Οι προσφεύγοντες, υποστηριζόμενοι από τον Bundesrechtsanwaltskammer και τον Ordre des avocats de Genève, ισχυρίζονται ότι οι διατάξεις που θεσπίζουν την επίδικη απαγόρευση παραβιάζουν την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Δεν είναι ούτε σαφείς ούτε ακριβείς και δεν καθιστούν δυνατή οποιαδήποτε πρόβλεψη ως προς την εφαρμογή τους.

181 Πρώτον, από τον συνδυασμό της αιτιολογικής σκέψης 19 του κανονισμού 2022/1904 και των διατάξεων των παραγράφων 5 και 6 του άρθρου 5ιδ του κανονισμού 833/2014, όπως έχει τροποποιηθεί, δεν καθίσταται σαφές ποιες υπηρεσίες εξαιρούνται από την επίδικη απαγόρευση.

182 Δεύτερον, η εξαίρεση που συνδέεται με τη συμβατότητα προς τους σκοπούς των κανονισμών 2022/2474 και 2023/427 και του κανονισμού 269/2014, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 5ιδ, παράγραφος 6, του κανονισμού 833/2014, δεν οριοθετείται επαρκώς, δεδομένου ότι οι κανονισμοί αυτοί δεν προσδιορίζουν ποιοι είναι οι σκοποί τους.

183 Τρίτον, δεν είναι κατανοητή η έννοια του «από κοινού ή αποκλειστικού ελέγχου» ο οποίος ασκείται από νομικό πρόσωπο, οντότητα ή φορέα που έχει ιδρυθεί ή συσταθεί σύμφωνα με το δίκαιο κράτους μέλους, χώρας μέλους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, της Ελβετίας ή χώρας εταίρου, η οποία χρησιμοποιείται στην παράγραφο 7 του άρθρου 5ιδ του κανονισμού 833/2014.

184 Τέταρτον, από το γράμμα της επίδικης απαγόρευσης δεν μπορεί να συναχθεί αν δραστηριότητες όπως είναι οι υπηρεσίες νομικής εκπροσώπησης στο πλαίσιο διαδικασιών προ της ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος, οι υπηρεσίες που αφορούν την αποεπένδυση από τη Ρωσία ή την αποχώρηση από επιχειρηματικές δραστηριότητες στη Ρωσία, η σύνταξη σημειώματος περί μεταβιβάσεως μετοχών σχετικά με την απόκτηση εκ μέρους οντότητας της Ένωσης δικών της

μετοχών από Ρώσους μετόχους, η συνέχιση μιας συμβουλευτικής υπηρεσίας βάσει συμφωνίας συναφθείσας πριν από τις 7 Οκτωβρίου 2022 ή ακόμη η εκφώνηση ομιλίας κατά τη διάρκεια νομικού συνεδρίου ή η διοργάνωση τέτοιου συνεδρίου όταν οι συμμετέχοντες είναι υπάλληλοι οντότητας που έχει την έδρα της στη Ρωσία, απαγορεύονται ή όχι.

185 Οι προσφεύγοντες προσθέτουν ότι το Συμβούλιο προέβη σε προσαρμογές και διευκρινίσεις ως προς το περιεχόμενο των διατάξεων που θεσπίζουν την επίδικη απαγόρευση, οι οποίες ωστόσο δεν έχουν θεραπεύσει την παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου. Πρόκειται για διευκρινίσεις μεταγενέστερες της θεσπίσεως της εν λόγω απαγόρευσης, οι οποίες στην πλειονότητά τους δεν έχουν δημοσιευθεί, ενώ η έννοια των «υπηρεσιών νομικών συμβουλών σε εξωδικαστικά ζητήματα», οι οποίες απαγορεύονται, εξακολουθεί να μην είναι σαφώς οριοθετημένη.

186 Το Συμβούλιο, υποστηριζόμενο από τη Δημοκρατία της Εσθονίας, την Επιτροπή και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, αντικρούει τα επιχειρήματα των προσφευγόντων.

187 Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, κατά πάγια νομολογία, η αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, επιτάσσει, μεταξύ άλλων, οι κανόνες δικαίου να είναι σαφείς και ακριβείς, τα δε αποτελέσματά τους να μπορούν να προβλεφθούν, ιδίως όταν οι κανόνες αυτοί ενδέχεται να έχουν δυσμενείς συνέπειες για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις. Μια κύρωση, έστω και αν δεν έχει ποινικό χαρακτήρα, μπορεί να επιβληθεί μόνον αν θεμελιώνεται σε σαφή και μη διφορούμενη νομική βάση. Η αρχή της ασφάλειας δικαίου συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι οι ρυθμίσεις της Ένωσης πρέπει να είναι σαφείς και ακριβείς, ιδίως όταν αυτές επιβάλλουν ή επιτρέπουν την επιβολή κυρώσεων, ούτως ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις ρυθμίσεις αυτές και να λαμβάνουν τα ανάλογα μέτρα (βλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2014, National Iranian Oil Company κατά Συμβουλίου, T-578/12, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2014:678, σκέψη 112 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

188 Επιπλέον, από τη νομολογία προκύπτει ότι η ύπαρξη ασαφών όρων σε μία διάταξη δεν συνιστά οπωσδήποτε παράβαση του άρθρου 7 της ΕΣΔΑ και ότι το γεγονός ότι ένας νόμος απονέμει εξουσία εκτιμήσεως δεν συνεπάγεται από μόνο του μη τήρηση της προϋποθέσεως προβλεψιμότητας, εφόσον η έκταση και ο τρόπος ασκήσεως αυτής της εξουσίας καθορίζονται με επαρκή σαφήνεια, λαμβανομένου υπόψη του θεμιτού επιδιωκομένου σκοπού, ώστε να παρέχεται στον ιδιώτη προσήκουσα προστασία κατά της αυθαιρεσίας. Συναφώς, πέραν του κειμένου του νόμου, η νομολογία εξετάζει και το ζήτημα εάν οι χρησιμοποιούμενες αόριστες έννοιες έχουν διευκρινιστεί από πάγια και δημοσιευμένη νομολογία (βλ. απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2015, NIOC κ.λπ. κατά Συμβουλίου, T-577/12, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:596, σκέψη 135 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

189 Επιπλέον, η απαίτηση περί προβλεψιμότητας που συνοδεύει την αρχή της νομιμότητας των ποινών –η οποία επιτάσσει ο νόμος να καθορίζει σαφώς τις αξιόποινες πράξεις και τις ποινές– δεν αποκλείει την πρόβλεψη στον νόμο εξουσίας εκτιμήσεως της οποίας η έκταση και ο τρόπος άσκησης καθορίζονται με επαρκή σαφήνεια. Αυτές οι νομολογιακές αρχές εφαρμόζονται επίσης στα περιοριστικά μέτρα τα οποία, μολονότι δεν αποσκοπούν κατ' αρχήν στην επιβολή κυρώσεων για την τέλεση παραβάσεων αλλά συνιστούν προληπτικά μέτρα, πλήττουν σοβαρώς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των οικείων προσώπων (βλ. απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2015, NIOC κ.λπ. κατά Συμβουλίου, T-577/12, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:596, σκέψη 136 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

190 Τα επιχειρήματα των προσφευγόντων πρέπει να εξεταστούν υπό το πρίσμα των αρχών αυτών.

191 Με το πρώτο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι το γράμμα της αιτιολογικής σκέψης 19 του κανονισμού 2022/1904 και των διατάξεων που αφορούν την επίδικη απαγόρευση δεν καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό των απαγορευμένων υπηρεσιών νομικών συμβουλών.

192 Μολονότι η αιτιολογική σκέψη 19 του κανονισμού 2022/1904 απλώς προσδιορίζει τις ευρύτερες κατηγορίες υπηρεσιών νομικών συμβουλών που υπόκεινται στην επίδικη απαγόρευση καθώς και εκείνες που δεν εμπίπτουν στην απαγόρευση αυτή, το άρθρο 5ιδ, παράγραφοι 5 και 6, του κανονισμού 833/2014 οριοθετεί με μεγαλύτερη ακρίβεια την επίδικη απαγόρευση.

193 Εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν υποτεθεί ότι ορισμένοι δικηγόροι έχουν υιοθετήσει μια στενή ερμηνεία των επίμαχων διατάξεων, απέχοντας από την παροχή νομικών συμβουλών που είναι αναγκαίες για την αποτροπή, την προπαρασκευή ή ακόμη και την προετοιμασία δικαστικής ή διοικητικής διαδικασίας, αρκεί να υπομνησθεί ότι, εν πάση περιπτώσει, όπως εκτέθηκε στο πλαίσιο της απαντήσεως στον πρώτο λόγο ακυρώσεως, το γράμμα του άρθρου 5ιδ του κανονισμού 833/2014, ιδίως των παραγράφων 5 και 6, παρέχει στους προσφεύγοντες τη δυνατότητα να διακρίνουν τις υπηρεσίες νομικών συμβουλών που δεν εμπίπτουν στην επίδικη απαγόρευση από εκείνες που υπόκεινται σε αυτήν.

194 Επομένως, το πρώτο επιχείρημα των προσφευγόντων δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

195 Με το δεύτερο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η απαίτηση περί συμβατότητας με τους σκοπούς που επιδιώκουν ο κανονισμός 833/2014 και ο κανονισμός 269/2014, όπως προβλέπεται στο άρθρο 5ιδ, παράγραφος 6, του κανονισμού 833/2014, είναι ασαφής.

196 Η αιτιολογική σκέψη 2 του κανονισμού 833/2014 ορίζει ότι η λήψη περιοριστικών μέτρων πρέπει να επιτρέπει «να αυξηθεί το κόστος των ενεργειών της Ρωσίας που υπονομεύουν την εδαφική ακεραιότητα, την κυριαρχία και την ανεξαρτησία της Ουκρανίας, καθώς και για να προωθηθεί η ειρηνική επίλυση της κρίσης».

197 Εξάλλου, η αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού 269/2014 διευκρινίζει ότι «η επίλυση της κρίσης θα πρέπει να γίνει με διαπραγματεύσεις μεταξύ των κυβερνήσεων της Ουκρανίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας […] και ότι ελλείψει αποτελεσμάτων εντός ενός σύντομου χρονικού πλαισίου, η Ένωση θα λάβει πρόσθετα μέτρα, όπως η απαγόρευση ταξιδίου, η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων και η ακύρωση της συνόδου κορυφής ΕΕ-Ρωσίας». Η αιτιολογική σκέψη 6 υπενθυμίζει ότι ο εν λόγω κανονισμός «σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από τον [Χάρτη], και κυρίως το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής και δίκαιης δίκης και το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

198 Επομένως, η απαίτηση περί συμβατότητας με τους σκοπούς που επιδιώκουν ο κανονισμός 833/2014 και ο κανονισμός 269/2014, όπως προβλέπεται στο άρθρο 5ιδ, παράγραφος 6, του κανονισμού 833/2014, αποσκοπεί στο να διασφαλιστεί ότι η εξαίρεση που προβλέπει η διάταξη αυτή δεν θίγει τον σκοπό που συνίσταται στην άσκηση πίεσης στη Ρωσική Ομοσπονδία για τον τερματισμό του επιθετικού της πολέμου κατά της Ουκρανίας, τηρουμένων των αρχών που κατοχυρώνονται στον Χάρτη. Όπως υπογραμμίζει το Συμβούλιο, η απαίτηση αυτή αποσκοπεί στην αποτροπή κάθε καταχρηστικής επίκλησης της εξαιρέσεως που προβλέπεται στην προμνημονευθείσα παράγραφο 6 και, επομένως, είναι αρκούντως σαφής.

199 Επομένως, το δεύτερο επιχείρημα των προσφευγόντων πρέπει να απορριφθεί.

200 Με το τρίτο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η έννοια του «ελέγχου» του άρθρου 5ιδ, παράγραφος 7, του κανονισμού 833/2014, η οποία περιλαμβάνει τις έννοιες του «αποκλειστικού ελέγχου» και του «από κοινού ελέγχου», λόγω του ότι δεν ορίζεται στον εν λόγω κανονισμό, είναι ακατανόητη.

201 Εντούτοις, στον τομέα των περιοριστικών μέτρων, το Συμβούλιο υπογραμμίζει ορθώς ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι «μια εταιρία μπορεί να χαρακτηριστεί ως "εταιρία που τελεί υπό την κυριότητα ή τον έλεγχο άλλης οντότητας", εφόσον η τελευταία [βρισκόταν] σε κατάσταση στην οποία [ήταν] σε θέση να επηρεάσει τις επιλογές της εν λόγω εταιρίας, έστω και εν απουσία οποιουδήποτε νομικού ή ιδιοκτησιακού δεσμού ή δεσμού κεφαλαιακής συμμετοχής μεταξύ των δύο αυτών οικονομικών οντοτήτων» (απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2019, HTTS κατά Συμβουλίου, C-123/18 P, EU:C:2019:694, σκέψη 75).

202 Κατά συνέπεια, το τρίτο επιχείρημα των προσφευγόντων πρέπει να απορριφθεί.

203 Με το τέταρτο επιχείρημά τους, οι προσφεύγοντες θεωρούν ότι η επίδικη απαγόρευση ενέχει ορισμένες ασάφειες ως προς το περιεχόμενό της.

204 Ωστόσο, καμία από τις προβαλλόμενες ασάφειες δεν είναι ικανή να οδηγήσει σε παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου.

205 Κατ' αρχάς, όπως προκύπτει από τη σκέψη 61 ανωτέρω, βάσει του γράμματος του άρθρου 5ιδ, παράγραφος 5, του κανονισμού 833/2014 επιτρέπεται η παροχή νομικών συμβουλών στο πλαίσιο διαδικασιών προ της ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος.

206 Περαιτέρω, όσον αφορά την αποεπένδυση από τη Ρωσία ή την αποχώρηση από επιχειρηματικές δραστηριότητες στη Ρωσία, από το άρθρο 5ιδ, παράγραφος 2, του κανονισμού 833/2014 προκύπτει ότι η παροχή νομικών συμβουλών σχετικών με τέτοιες πράξεις απαγορεύεται εφόσον απευθύνεται στη Ρωσική Κυβέρνηση και σε οντότητες που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία. Η απαγόρευση αυτή μπορεί να αρθεί μόνον υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται, αφενός, στο άρθρο 5ιδ, παράγραφος 7, του κανονισμού 833/2014 και, αφετέρου, στο άρθρο 12β, παράγραφος 2α, του ίδιου αυτού κανονισμού.

207 Εξάλλου, το άρθρο 5ιδ, παράγραφος 2, του κανονισμού 833/2014 απαγορεύει την παροχή νομικών συμβουλών σχετικά με σημείωμα περί μεταβιβάσεως μετοχών σχετικά με την απόκτηση εκ μέρους οντότητας της Ένωσης δικών της μετοχών από νυν Ρώσους μετόχους, στο μέτρο που οι συμβουλές αυτές απευθύνονται, άμεσα ή έμμεσα, στη Ρωσική Κυβέρνηση ή σε οντότητες που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία. Συναφώς, είναι αδιάφορο αν η υπό κρίση συναλλαγή, η οποία πραγματοποιήθηκε χάρη στις εν λόγω νομικές συμβουλές, μπορεί εν τέλει να ωφελήσει, εμμέσως, τη Ρωσική Κυβέρνηση ή οντότητες που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία.

208 Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 2 του κανονισμού 2022/1904, η επίδικη απαγόρευση τέθηκε σε ισχύ στις 7 Οκτωβρίου 2022. Επομένως, απαγορεύεται κατ' αρχήν στους δικηγόρους να παρέχουν νομικές συμβουλές στη Ρωσική Κυβέρνηση ή σε οντότητες που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία στο πλαίσιο της συνέχισης συμβουλευτικής υπηρεσίας, βάσει επιστολής ανάθεσης εντολής ή σύμβασης συναφθείσας πριν από τις 7 Οκτωβρίου 2022. Η απαγόρευση αυτή μπορεί να αρθεί μόνον υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 5ιδ, παράγραφος 4, του κανονισμού 833/2014,

δηλαδή για τις νομικές συμβουλές που πρέπει να παρασχεθούν ειδικώς για την καταγγελία, πριν από την καταληκτική ημερομηνία που ορίζεται στο άρθρο αυτό, των συμβάσεων που έχουν συναφθεί πριν από τις 7 Οκτωβρίου 2022.

209 Τέλος, επισημαίνεται ότι το άρθρο 5ιδ, παράγραφος 2, του κανονισμού 833/2014 απαγορεύει την παροχή, έστω και εμμέσως, υπηρεσιών νομικών συμβουλών στη Ρωσική Κυβέρνηση ή σε οντότητες που έχουν την έδρα τους στη Ρωσία. Ωστόσο, η απαγόρευση αυτή δεν εμποδίζει την εκφώνηση ομιλίας σε συνέδριο στο οποίο παρίσταται υπάλληλος της Ρωσικής Κυβέρνησης ή οντότητας που έχει την έδρα της στη Ρωσία, όταν η ομιλία παραμένει γενική και δεν ισοδυναμεί με παροχή συμβουλών βάσει της ερμηνείας και της εφαρμογής κανόνα δικαίου σε συγκεκριμένη κατάσταση, ικανή να διευκολύνει τη λήψη αποφάσεων από τη Ρωσική Κυβέρνηση, από ρωσική οντότητα ή από συγκεκριμένη κατηγορία ρωσικών οντοτήτων.

210 Κατά συνέπεια, ο τρίτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

211 Δεδομένου ότι οι τρεις λόγοι ακυρώσεως που προέβαλαν οι προσφεύγοντες προς στήριξη της προσφυγής τους απορρίφθηκαν, η προσφυγή πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να απορριφθεί, χωρίς να απαιτείται να αποφανθεί το Γενικό Δικαστήριο επί του παραδεκτού αυτής.

IV. Επί των δικαστικών εξόδων

212 Κατά το άρθρο 134, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.

213 Δεδομένου ότι οι προσφεύγοντες ηττήθηκαν, πρέπει να καταδικαστούν στα δικαστικά έξοδά τους, καθώς και στα δικαστικά έξοδα του Συμβουλίου, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα του τελευταίου.

214 Σύμφωνα με το άρθρο 138, παράγραφος 1 και 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο Bundesrechtsanwaltskammer, ο Ordre des avocats de Genève, η Δημοκρατία της Εσθονίας, η Επιτροπή και ο Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας φέρουν έκαστος τα δικαστικά έξοδά τους.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την προσφυγή.

2) Ο Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles και οι λοιποί προσφεύγοντες των οποίων τα ονόματα αναφέρονται στο παράρτημα φέρουν τα δικαστικά έξοδά τους, καθώς και τα έξοδα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3) Ο Bundesrechtsanwaltskammer, ο Ordre des avocats de Genève, η Δημοκρατία της Εσθονίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας φέρουν τα δικαστικά έξοδά τους.

van der Woude	Παπασάββας	da Silva Passos
Kornezov	Truchot	Gervasoni
Półtorak	Nihoul	Öberg
Mac Eochaidh	Pynnä	Martín y Pérez de Nanclares
Brkan	Zilgalvis	Gâlea

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο, στις 2 Οκτωβρίου 2024.

(υπογραφές)